

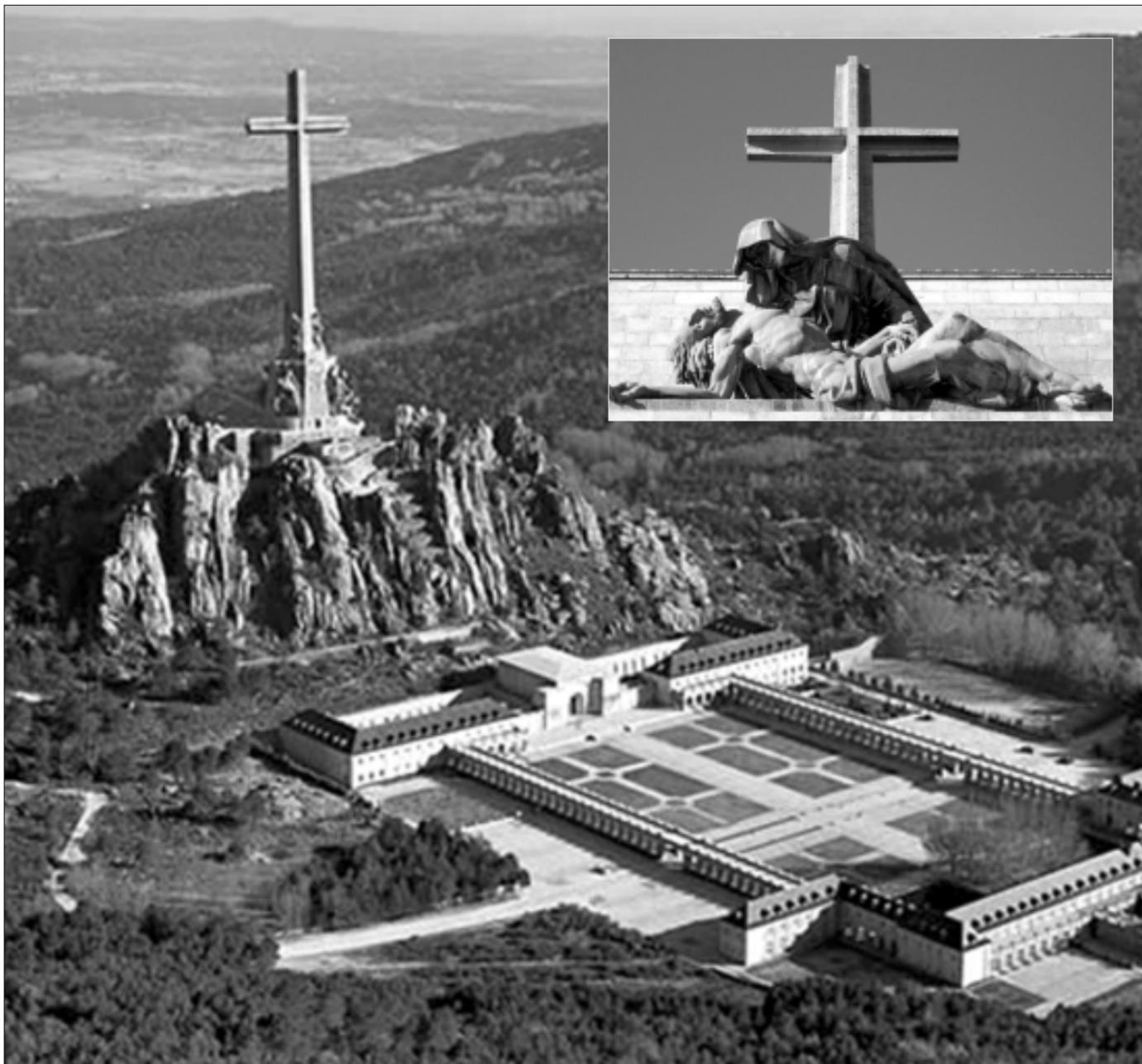
KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 16

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

28. SEPTEMBERA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

NAJVYŠŠÍ KRÍŽ na svete je vysoký 152,4 m, má rozpätie 46 m, hrúbku 6 m, váži 201 000 ton a je viditeľný zo vzdialenosti takmer 50 km. Nachádza sa v Španielsku, v doline Cuelgamuros, v horách Guadarrama, asi 12 km na sever od kráľovského palácu El Escorial a 50 km na severozápad od Madridu. Je súčasťou Monumento Nacional de Santa Cruz del Valle de los Caídos - Národného pomníku Svätého Kríža v Údolí Padlých ktorý dal v rokoch 1940 - 1958 vybudovať generál Franco obetiam španielskej občianskej vojny. Pod týmto Krížom je do skalného vrchu vytesaná jedna z najväčších svetových bazilik, Bazilika de la Santa Cruz del Valle de los Caídos - Bazilika svätého Kríža v Údolí Padlých. Pod Krížom, nad vchodom do baziliky, je veľká socha Sedembolestnej Panny Márie.

Všeobecne je vžitá zásada, že jednotlivec je zodpovedný za celok len v rozsahu svojich právomocí. Neprotivím sa tomuto názoru. V demokratickom systéme poznáme aj rozhodovanie nepriame, v prípade, ak sme svoju právomoc delegovali voleným zástupcom. Nie je to neobvyklé, je to bežné aj vo „vyspelých“ demokraciách. Niekedy sú s tým problémy, lebo, parafrázujem Churchila, „demokracia je veľmi nedokonalý systém vládnutia, ale nepoznám nič lepšie“.

Téma tohto článku je viacvrstvová. Je úzko naviazaná na stáročia vedenú polemiku o úlohe osobnosti v dejinách. Je to „hracie pole“ nielen historikov, ale aj filozofov, politológov, a sociológov. Možno aj vyznávačov iných vedných disciplín.

Do polovice 18. stor. to bolo, dá sa povedať, jednoduché. Prevládala monistický názor

Človek a spoločnosť

JÚLIUS BINDER

na dejiny, ktorý za chod dejín, za ich vývoj, činil zodpovedných vládcov, prípadne vynikajúcich, resp. neúspešných vojvodcov. Už v predsumerskom období, a to sme 3 tisíc rokov pred Kr., to znamená 5. tis. rokov pred našou súčasnosťou, zanikli a vznikali nové ríše na základe výsledkov vojen. Je to pre ľudstvo neradostné konštatovanie, ale žiaľ - pravdivé a vedecky doložené. Vtedajší ľudia, ktorí už poznali písmo, vedeli do hlinených tabuliek značiť nielen výsledky vojen, ale aj nesmiernu ľudskú túžbu po nesmrteľnosti. Dá sa to prečítať napr. v Epose o Gilgamešovi. Po

ňom prišli podobné postavy vykreslené v eposoch starého Egypta, Indie, až po Homérove eposy Ílias a Odyseia. Dnes nikto presne nerozhodne, či išlo o autormi vybájené postavy alebo o skutočné osobnosti. Napokon Henrich Schliemann našiel Tróju podľa opisu z tohto eposu. Jej poloha je tam presne, dokonca veľmi presne popísaná.

Keď som sa už dal na „brázdenie“ dávnych svetmi, oplatí sa spomenúť aj postavy z bližšej histórie, ktoré už nevnujú žiadne pochybnosti a ktorým nemožno uprieť vplyv na vývoj štátov, hoci len v ich „najbližších sférach vplyvu.“

(Pokračovanie na 2. str.)

Človek ako jednotlivec, človek ako národ, človek ako ľudstvo by nemal strácať zo zreteľa, že je predovšetkým - Adam. Že Adamom nebol iba ten prvý, biblický človek, ale že Adamom sme v podstate všetci. Že v nás a cez nás, vždy, i v túto chvíľu, nielen raz, kedysi, pred tisícami rokov, sa odohráva tá istá dráma.

Stvoriteľ na nás aj dnes volá: „Adam, kde si...“

V každom z nás prebiehajú celé a úplné dejiny. A od toho, ako v každom z nás tieto dejiny dopadnú, kam až vyúsťia, od ich individuálneho, ale i kolektívneho priemetu závisí prítomný stav spoloč-

Adam

TEODOR KRIŽKA

nosti, no v mnohom sa aj predurčuje jej budúca podoba.

Každý sa ocitáme pod stromom poznania dobrého a zlého, a každý z neho zakúšame plody. Nik tomu neodolá, ani nemôže. Tento strom sa zdá siahajú až za obzor nášho poznania. A plody sú sladké. Trháme nie jedno jablko ako Eva, ktorá tak urobila na naliehanie podivného, sofistického rafinovaného našepkávača, ale nabráme si z týchto plodov celé priehrstia. Strkáme si ich do vreciek, za košeľu, naučili sme sa ich dokonca zavárať a predlžovať tak ich trvanlivosť.

Výsledok nie je nasýtenie, ale jeho opak. Po pozitívnej naplnení, ale prázdnoty. Nenastáva ani pokoj, ani pocit šťastia, ani neprichádza zdravie a väčšia láska. S poznaním, rozvojom akéhokoľvek vedného odboru, zbaveného vertikály, teda odpovede na otázku o zmysle, neprichádza nijaké trvácne uspokojenie. A už vôbec nie presvedčivé ospravedlnenie našich sebastredných činov. Zvykneme si eufemisticky hovoriť, že sa stávame múdrejšími, no v Knihe múdrosti o tom stojí o niečo pravdivejšie - že poznanie rozmnožuje smútok...

Z Adamovej lebky na vrchu Golgota, Kalvária, však vyrastá iný strom - kríž. Z jeho mŕtvych vetiev visí jediný plod - mŕtve telo Božieho Syna. Tento výjav nám doposiaľ pripomína v krajine mnoho obrazov, kdekoľvek padne náš zrak. Božie muky, ktorých je popri našich cestách chvalabohu stále ešte dostatok, stoja ako semafony na pomyselných križovatkách v nás. Závisí od toho, či tento výjav pochopíme ako nezmyselné završenie ľudského života, alebo prijímame zvesť o tom, že ten, kto visí na horizontálnych vetvách tohto mŕtveho stromu ako obrazu pozemského života, je ozaj Boží Syn a že vstal z mŕtvych.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navnivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

Človek a spoločnosť

(Dokončenie z 1. strany)

Pochybujem, že by niekto neveril vo významný vplyv Alexandra Macedónskeho, nazývaného aj „Veľký“, ktorý, reprezentujúci územne aj početne malé Macedónsko, v druhej polovici 3. stor. pr. Kr. porazil Perziu aj Egypt a nerozpakoval sa ťiahnuť do Indie. Po jeho skone sa táto ním stvorená veľká ríša rozpadla. To svedčí o jeho výnimočných, nielen vojenských, ale aj štátnicko-organizačných schopnostiach.

Z druhého storočia pr. Kr. je dobre známa postava kartaginského vodcu Hannibala. Podotýkam, obidva príklady som vybral náhodne, mohli by byť nahradené inými, možno aj výraznejšími. Nesporné však je, že obidve spomínané postavy ovplyvnili dianie, že pretvárali dovtedy jestvujúci stav. Nie div, že na vtedajšom stupni poznania, ba aj neskôr, v kresťanskom stredoveku, prelínajú sa až do novoveku, do 18. stor., sa udomácnil názor, že spoločenský vývoj formujú významné osobnosti. Rozširovaním sumy poznatkov, najmä v novoveku, však takéto ponímanie sveta začalo nadobúdať trhlínu. Prejavilo sa to najmä v 18. stor., keď francúzski racionalisti, najmä Voltair, Montesquieu, Rousseau, ale aj iní, prinášali iný ako monistický výklad dejín. Ubehlo storočie a Marx spolu s Engelsom vytvorili teóriu, ktorú nazvali historický materializmus. ňou zavrhlí jednotlivca ako formovateľa dejín, ako činiteľa, ktorý výrazne ovplyvňuje vývoj spoločnosti. Do popredia ako rozhodujúcu silu postavili výrobné sily a ľudské masy. Nie jednotlivca, ale dav.

Nebudem robiť arbitra v týchto filozoficko-historických sporoch. To mi však nebráni, aby som sa nepriznal k názoru, že mi je blízka myšlienka hlásajúca rozhodujúci podiel osobnosti na formovaní spoločnosti. Ak sa jej neoddáva bezhranične, tak len preto, že Alexander Macedónsky síce prišiel do Indie, keď predtým porazil šesťstotisícovú armádu perzského kráľa Dárea III., ale Indiu nedobyl. Nie preto, že by ho Indovia porazili alebo mu tak statočne vzdorovali, ale preto, že mu vlastní vojaci odmietli poslušnosť. Jednoducho, odmietli ísť ďalej na východ. Preto sa musel vrátiť. Splnil teda svoj cieľ? Nie nespĺnil, alebo ho splnil len čiastočne. To však nahráva tvrdeniu o rozhodujúcej sile mäs. Aj Hannibal, ktorý rozvrátil Rímsku ríšu bol napokon porazený svojím protivníkom, musel opustiť dobyté územia a napokon skončil samovraždou.

Tieto historické fakty, by si mali pripomínať i súčasní vládcovia, veľmi často pripomínať.

Pôvodnej myšlienky o rozhodujúcej úlohe osobnosti v dejinách a tým aj o zodpovednosti osobnosti za vývoj spoločnosti sa však nevzdávam. Vie si niekto predstaviť oslobodenie z koloniálneho postavenia Indie bez Ghándího? Zrejme by bolo prišlo, ale je viac ako isté, že by sa tak bolo stalo oveľa neskôr a možno aj za cenu nesmiernych ľudských obetí. Celá Ghándího filozofia voči Angličanom bola založená na nenásilí, teda nie na násilnom národnooslobodzovacom boji, hlásanom marxistami. Celá Ghándího „ahinsa“ - nenásilie je doteraz ako filozofický či politologický fenomén

spoľahlivo nevysvetlená. Tento útlý človek, nesmierne veriaci a vzdelaný, odetý do najskromnejšieho „dhoti“, je bez sporu hlavným a rozhodujúcim činiteľom, ktorý navždy ovplyvnil dianie nielen v tejto časti Ázie, ale aj vo Veľkej Británii. To všetko bez výstrela a bez krvi. Pravda, okrem jeho vlastnej.

Aký to však rozdiel medzi ním a Napoleonom. Nikto vo Francúzsku počas celej jej histórie nevedel priniesť pre túto krajinu toľko skvelých víťazstiev a ulúpeného bohatstva ako Napoleon Bonaparte. On na niekoľko desaťročí určil beh nielen francúzskych, ale aj európskych, ba dokonca aj blízkovýchodných dejín. Bol veľký, medzi európskymi panovníkmi najväčší. Urobil chybu. Nemal pochodovať na Moskvu. Najprv oslávil skvelé víťazstvo pri Berezine, aby o pár mesiacov po tom, keď už dobyl, vydrancoval a podpálil aj Moskvu, na tom istom mieste utrpel zdrvivú porážku, z ktorej sa už nikdy nespamätal.

Spomenul som štyroch veľkánov svetovej histórie. Verím, že nikto nespochybní ich významné činy, ktoré nemožno neprípisať ich vynikajúcim schopnostiam. Všetci však odišli z tohto sveta za nenormálnych okolností. Zostal po nich ľud, národy, nestály zápas.

Aj Slovensko má svoju hviezdnu zostavu z ktorej Rastislav, i Svätopluk ovplyvnili chod dejín. Významné osobnosti zo slovenského pohľadu máme v 19 i 20 storočí, ktorých mená sú znevažované. Musíme počkať na prebudenie národnej hrdosti slovenského národa.

Aj v súčasnosti sme svedkami veľmocenského úsilia, obyčajne vydaného za prostriedok upevňovania a zdokonaľovania demokracie. V tomto kolobehu, popretkávanom vojnami, ale aj obyčajným diktátom silnejšieho voči slabšiemu, je jednotlivec, mám na mysli prostého občana, len bezvýznamnou miniatúrou v spoločenskom pohybe. Ústava mu zaručuje možnosť využívať demokratické inštitúty ako voľby, referendum a petičné právo, ale, priznajme si, sú to skôr príslušné „medové motúzy“. Jeho sila sa môže prejaviť až v skupinovej podobe, a to vo všetkých prípadoch. Osamelý občan je len „hlas volajúci na púšti“, ktorý nikto nepočuje. Dokonca ani ombudsman, s ktorým v slovenských podmienkach ešte nemáme skúsenosti, i napriek jeho snahe zrejme situáciu veľmi nezmení.

Napriek tomu sa však vyskytujú situácie, keď je nevyhnutné, aby jednotlivec prevzal na seba rozhodnutie za vývoj udalostí, ktorý poznačia nielen jeho postavenie v spoločnosti, ale aj postavenie štátu, v ktorom žije, respektíve aj štátu ďalšieho alebo ďalších. Bez toho, aby som sa považoval za hrdinu, je na to vhodný ako príklad prehradenie starého koryta Dunaja pri Čunove v súvislosti s výstavbou Vodného diela Gabčíkovo. Rozhodnutie sa dotýkalo viacerých podunajských štátov, z toho zmluvných partnerov, Československa a Maďarska bezprostredne. Netreba znovu pripomínať, aké napätie vzťahy medzi partnermi boli od jesene 1988 až po október 1992

a ako sa tieto vzťahy vo väčšej či menšej intenzite prejavujú až do dnešných dní a zrejme ešte nejaký čas potrvajú. Treba však pripomenúť, že rozhodnutie sa muselo urobiť a že sa muselo urobiť práve vtedy. Ak by sa neurobilo práve vtedy, ak by sa bolo čakalo hoci len týždeň, prehradenie by už nebolo možné, pretože končilo obdobie „suchého“ Dunaja. Ak by sme boli vtedy zaváhali, politické okolnosti by nám to už nedovolili. A neboli by sme mohli odporcom dokázať nezmýselnosť ich tvrdení o ekologickej katastrofe, o vyhnutí vtáctva a zvieratstva, o znehodnotení podzemných vôd. Naviac ich bezuzdná propaganda by bola zmiatla ďalšie milióny ľudí vo svete a bola by ich naštartovala proti Vodnému dielu Gabčíkovo ešte viac. Ak by som sa vtedy nebol rozhodol tak, ako som sa rozhodol, dnes by vodné dielo, ktoré dodáva 10% slovenskej elektrickej energie, čo uspokojuje spotrebu všetkých našich domácností, nebolo.

Som rád, že som tak urobil. Dnes by sme totiž nemohli konštatovať, že Vodné dielo už len z výroby elektrickej energie sa splatilo. Nemali by sme jeden z najlepších areálov vodných športov na svete.

Bez vybudovania vodného diela Gabčíkovo, bez existencie dnešného stavu s funkčným vodným dielom Gabčíkovo by sme sa starali o protipovodňovú ochranu Žitného ostrova, o zabezpečenie plavby od Bratislavy po Palkovičovo a bezmocne by sme sa pozerali na vyschnuté dunajské ramená, premeny ľadného i komerčného lesa a hlboko zaklesnuté hladiny

podzemných vôd na hornej časti Žitného ostrova a Szigetközú so všetkými dôsledkami na prírodu, lesy i poľnohospodársku výrobu.

Bez uvedenia vodného diela do prevádzky nebola by bývala vznikla ani prírodná rezervácia Dunajské ostrovy ako typická rázovitá lužná krajina. Možno by tam bola tabuľa s nejakým iným textom. Pretože v profile Bratislava a Rusovce by priemerná hladina vody Dunaja v Bratislave v súčasnosti bola približne o 2,70 m nižšie ako so vzdušným a v Rusovciach by bola o 6,00 m nižšie. Tieto výsledky sú vypočítané na základe zmien, ktoré nastali za obdobie 20 rokov pred uvedením vodného diela Gabčíkovo do prevádzky a za predpokladu, že intenzita týchto zmien by pokračovala nezmenená, keby vodné dielo nebolo bývalo uvedené do prevádzky. To na margo tých, čo sa dnes hrdia novou prírodnou rezerváciou.

Pri povodni v auguste 2002 vodné dielo Gabčíkovo znížilo kulmináciu prietoky po toku - v Medveďove o prietok 1070m³.s-1, v Komárne o 1370 m³.s-1, v Budapešti o 2400 m³.s-1 (Mucha a kol.)

Nuž, jednotlivec môže ovplyvňovať vývoj udalostí v dobrom i v zlom. I keď moderná doba praje kolektívnemu rozhodovaniu, toto rozhodovanie je vo veľkej miere ovplyvňované postojom vrcholového manažéra. Máme takých aj na Slovensku, a to je dobre. Nemal by ich prekričať hlas amatérov, hoci takých, ktorí sa dostali do vládnych funkcií. Žiaľ, aj takých máme.

A ešte jedno varovanie: individuálny hlas občana zadusí štátna mašinéria a úradnícka byrokracia z jednoduchého dôvodu: má väčšie právomoci ako občan. To som však už povedal na začiatku.

JÚLIUS BINDER

Adam

(Dokončenie z 1. strany)

Jablko visiace na strome kríža je jablko života. No aké zvláštne - pod týmto stromom už nečíta sofistický našepkávač, aby Eve nahováral, nech trhá a nech si neukladá iba do vreciek a do blúzky, ale nech dá aj Adamovi a nech idú domov a dávajú deťom, ba nech vyjdú na námestia a rozdáajú všetkým naokolo. Naopak, on, humanista, večný osloboditeľ (od večného života), usiluje sa tentoraz obrátiť náš zrak na opačnú stranu. Ak na to aj nemá dost sil, aspoň zdržiava: veď život počká, predsa je večný! Už si ešte teraz a tu...

Ak sa rozhládneme, širokoďaleko cítiť vôňu plodov zo stromu poznania dobrého a zlého. Kam padnú ľudské oči, všade to kričí pozvaním brať si a jesť. A Adam si berie.

Jablkami sú vyznačené cesty od kríža... No kam sa dá odvieť pozornosť človeka od spásy na zemi, ktorá je guľatá? Aj tá najdlhšia cesta, cesta na opačnú stranu, je po povrchu gule iba cestou návratu. Aká dlhá a strastiplná bude, záleží od nás, od toho, ktorým smerom sa na Golgotu vydáme - tým priamym, alebo iluzórne opačným.

Kam sa môže Adam schovať, kam na tejto guľi utečie od volania: „Adam, kde si?“

Tak prečo nepodísť ku krížu hneď?

TEODOR KRIŽKA

V Bratislavských novinách (č. 29, 8 septembra 2011) bol publikovaný článok Štefana Holčíka: Arcibiskupský palác bol aj nemocnicou.

Úvod tohto článku autor - prekvapujúco, nelogicky, zahanbujúcim spôsobom a provokatívne - venoval Ústave SR! Prechod k téme podľa názvu a dôvod je tento: „Aby sa atraktivita Dňa ústavy zvýšila, otvárajú sa pred návštevníkmi brány parkov a dvere objektov, ktoré sú inak verejnosti bežne neprístupné. Patrí k nim aj letný palác ostrihorských arcibiskupov.“ Patrí k nim aj arcibiskupský palác, o ktorom píše Štefan Holčík v uvedenom článku.

Štefanovi Holčíkovi sa nepáči nielen atraktivita Dňa ústavy, nepáči sa mu predovšetkým sám Deň ústavy. Vysmieva sa z neho a pluje naň takto: „Pred týždňom prežilo Slovensko v pokoji ďalší zo svojich podivných štátnych sviatkov. (Podivných štátnych sviatkov máme teda viac.) Bez takéhoto štátneho sviatku by väčšina Slovákov ani netušila, že máme akúsi ústavu. Demokratickú ústavu. Nako-

Protest

proti znevažovaniu Ústavy a štátnych sviatkov SR

niec mnoho Slovákov ani nevie, čo ústava je a na čo je.“

Toto je tučné vytláčený vstup do úvodu článku Štefana Holčíka, nášho dvorného historika hlavného mesta SR Bratislavy, plodného autora Bratislavských novin. Pokračuje: „Štátne sviatky sa oslavujú na celom svete. Sú to obyčajne vybrané cirkevné sviatky, výročia... (ako napríklad Francúzska revolúcia, Veľká októbrová revolúcia, vznik republiky...), no Deň ústavy - to je slovenská rarita. A ešte väčšou a kurióznou raritou je, ak sa v deň pripomínania demokratickej ústavy kladú vence k pomníku kontroverzného feudálneho panovníka cudzieho pôvodu...“

Zodpovednosť za to (lebo tak to v skutočnosti vidí Štefan Holčík) nesú autori ústavy, lebo im išlo iba o sebaoslavu. (Potom nasleduje už citovaný záver: „Aby sa atraktivita Dňa ústavy zvýšila...“)

Usudzujeme, že Štefan Holčík 1. verejne znevážil a zo-

smiešnil najvyšší zákon Slovenskej republiky - jej ústavu;

2. znevážil aj iné (v tomto texte nemenované) štátne sviatky SR;

3. znevážil základné kultúrne a historické hodnoty nášho národa a štátu;

4. odsudzujúco a znevažujúco sa vyjadril o Svätoplukovi;

5. urážlivý postoj zaujal k autorom našej ústavy.

Usudzujeme, že tento článok by si mali všimnúť, zaujať k nemu zásadné stanovisko a podľa posúdenia vážnosti veci podniknúť aj príslušné kroky:

1. prezident SR,
2. Generálna prokuratúra SR,
3. Ministerstvo kultúry SR,
4. Ministerstvo vnútra SR,
5. Minist. spravodlivosti SR,
6. Ústavopráv. výbor NR SR,
7. Výbor NR SR pre kultúru a médiá,
8. autori textu Ústavy SR,
9. primátor Bratislavy,
10. redakcia Bratislavských novin.

Ak nám, nášmu národu, našim štátnym a politickým orgánom nie je ani Ústava Slovenskej republiky, náš zá-

kladný právny dokument, základný kameň nášho štátu, vážnym predmetom ochrany a obrany proti akejkoľvek degradácii a verejnému zosmiešňovaniu, znehodnocovaniu a hanobeniu, ak nie sme schopní radikálne odmietnuť hanobenie našich najvyšších národných a štátnych hodnôt, a to ani v čase zjavného ohrozenia našej suverenity a identity, potom sa zdávame práv a pozície svojprávneho národa v suverénom štáte. Ak by to tak bolo, potom by sme sa vzdávali prirodzených práv ochrany a obrany vlastnej identity, v dôsledkoch a v skutočnosti aj svojej vlastnej existencie. Jestvuje a môže existovať takýto národ? Mohol by prežiť takýto štát?

Členovia
SPOLOČENSTVA
KREŠŤANSKÉ SLOVENSKO
Ing. Peter Košťúr
Ing. Xénia Duchoňová,
Prof. PhDr. Ábel Kráľ, DrSc.
Ing. Viliam Zopp
Ing. Juraj Jurč
Marína Vjazanková
JUDr. Július Porubský
Ing. Ľudovít Urminský
Ing. František Roček, CSc.
Mgr. Ján Matula
Doc. PhDr. Jozef Dámo, Csc
Mgr. Vlasta Kráľová

Ratingové agentúry - nenásytné dobro

Ktosi nás núti, aby sme rešpektovali finančné trhy a ratingové agentúry (S&P), ktoré majú, podľa môjho názoru, na starosti to, že strašia vlády a usmerňujú investovanie (v či prospech?). Dnes sa racionálna analýza dostala na druhú až tretiu koľaj. Agentúry robia svoje aktivity bez prítomnosti akejkoľvek kontroly. Umne maskujú svoje škandalózne a neoprávnené praktiky. Predsedovia vlád sa na ne odvolávajú, a pritom sa ich obávajú. Privatizujú si zákonné pravidlá, ba žiaľ, aj hlboké poznatky viacerých spoločenských vied. Zrodila sa veľká ambícia, nová etika. Mojžišovia zverejňujú v dnešných časoch svoje vlastné Desatoro.

Človek si položí otázku: nie je vláda akási fikcia? Totiž, kto čakal, že ministri financií eurozóny v pondelok večer (10. 6. 2011) dohodnú, ako majú Grécku pomôcť banky a ďalší investori, zostal sklamaný. Ako vieme, dohoda sa nekonala. Ale chcem upozorniť na to, že hovorili už o alternatívach, ktoré predtým zamietli, a to preto, lebo sa nepáčili ratingovým agentúram či Európskej centrálnej banke! Ale podobné sú neustále tvrdenia, že trhy to neprijali. Nie je aj to fikcia, nadzemský duch Wall Street a aj celkom konkrétnych osôb, ktorým to iné, tiež konkrétne, osoby a „vyššie postavené“, pozhňali (možno prikázali či odporučili). Ved' o tom veľa písal G. Soros.

Len čo si uvedomíme, že nedokonalé chápanie je ľudským údelom, hanbou nie je myliť sa, ale iba nevedieť svoje chyby napraviť. Hanbou nie je ani nevedieť, ale hanbou je v nevedení zostať. Prevládajúci názor znie, že trhy majú vždy pravdu. Ja zaujímam opačný postoj. Predpokladám, že trhy sa vždy mylia. Hoci občas to nemusí byť pravda. A tak sa dívam aj na finančné trhy a rôzne ich „spolupracujúce“ organizácie, napr. DSS. Nechcem, aby iní nezodpovední ľudia chodili s mojimi úsporami (peniazmi) na samú hranicu, čo sú špekulatívne obchody, ktoré sa dejú na finančných trhoch v podobe rôznych derivátov, ako to volá finančná veda.

Ako som už vyššie spomenul, my sa však dnes utiekame k akejsi S&P, Moody's či Fitch agentúre, k ich označeniam Aaa, AAA, Aa2 atď. Prečo? Kto z nich zanechal také hlboké stopy vo vede ako ekonomickí veľikáni, ktorí nám nechali poznatky, a to aj v podobe ako evidovať finančné toky ekonomiky? A v nich je podstata rozumného správania sa ekonomiky. Ani nevieme, kto sú tá S&P či iná agentúra.

AAA vraj treba čítať ako minimálne riziko, Ba zasa podstatné riziko. Čo to je minimálne? Čo je podstatné? Ekonom sa nepotrebuje učiť abecedu a napísať vedľa seba tri A. Predstavme si pilota, ktorý by hlásil kontrolnej veži, že letím veľmi vysoko, je tu asi dosť chladno a asi miernou rýchlosťou? Pracovníci veže by však celkom inak vnímali situáciu, keby ten pilot povedal: letím vo výške 10 000 m, je tu mínus 27 stupňov Celzia a letím rýchlosťou 720 km za hodinu. Od čias Platóna, ktorý kládol veľký dôraz na miery a váhy, sa každá veda snaží o kvantifikáciu. Odmerané hodnoty nám dovoľujú objektívne sa podľa nich rí-

diť. Aj pilot, čo viezol našich vojakov a havaroval pri obci Hejce, si vypoľ výškomer a nevedel, kde je. Kameň sa meria kilogramom a voda litrom. Iba tak sa vieme zorientovať.

Ekonomická veda je usporiadané poznanie vecí o ekonomickom systéme, získané z evidentných faktov pomocou svetla prirodzeného rozumu. Teda nie je to súhrn neistých domnienok (rating S&P), pochybných špekulácií (index Lehman and Brothers) a od iných ľudí prevzatých nepodložených svedectiev. Iste sa ťažšie meria veľkosť HDP ako hmotnosť materiálnych predmetov. Ale to neznamená, že sa nedá merať.

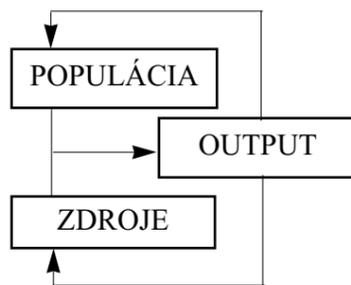
Aki sú ľudia agentúr, ľahko zistíme po citate z knihy G. Sorosa: „Keď Michael Milken („úspešný finančník“, úvodzovky JH) zavesil remeslo na kliniec, vzniklo v podnikaní s rizikovými obligáciami vákuum. Veľmi ma lákalo a veľmi sa mi žiadalo vstúpiť do tohto sveta vákua, pretože sa v ňom dalo zarobiť veľa peňazí. Pohovoril som si s viacerými ľuďmi z Milkenovho podniku ako s potenciálnymi externými manažérmi. Ale zistil som, že majú amorálny postoj...“. Je teda logické, aby sa o peniaze ľudí nestarali obchodné banky, sporiteľne (iné depozitné podniky) a vlády, ale akýsi hazardéri (napr. aj DSS)?

Finančné trhy sú vlastne kasíno. Vlády sa menia, preto sú učňami majstra hazardu, finančných trhov, lebo tie už majú dlhú históriu. Naozaj na finančných trhoch ide o dobro? Nie je to nejaké nenásytné falošné dobro? Pozná obyčajný človek ekonomické sily, ktoré pôsobia na finančných trhoch?

Nedokonalé chápanie má aj samotná ekonomická teória. Ľudia robia rozhodnutia o svojich peniazoch - kúpi si auto, ide na dovolenku, niečo usporí... ale rozhodnutia o úsporách sa nezakladajú na skutočnosti, lež na tom, ako ich bankový úradník (finančný poradca) usmerní. Ale aj pre finančného poradcu je skutočnosť na finančných trhoch pohyblivým terčom. A treba vlastne povedať, že aj vládám. Vidíme, že ako čakajú, čo povedia trhy!

Ale na čo nám je Wall Street? Ved' každá krajina má obchodné banky, depozitárne inštitúcie, centrálnu banku; máme Európsku centrálnu banku a máme Medzinárodný monetárny fond. Máme OECD a máme EHK, kde som bol v roku 1996 podpredsedom výboru Starších ekonomických poradcov vlád a kde sme schválili štruktúru štátneho rozpočtu takto: časť A - príjmy vlády, časť B - výdavky vlády, časť C - saldo rozpočtu a časť D - z čoho sa uhradí deficit. Fungovanie ekonomického systému nič viac nepotrebuje. Teda nie finančné trhy. Tie by si mali uvedomiť, že peniaze majú tri funkcie: prostriedok výmeny, jednotka účtovania a uchovávatel' hodnôt. A tieto funkcie nevyžadujú forwardy či opcie.

Dnešným problémom je, že kapitalizmus nerieši spoločensko-ekonomický problém, a to výrobu, distribúciu a akumuláciu outputu. Podstatu som zobrazil na obrázku; populácia využíva zdroje a výsledkom je výroba outputu (produkcie). Treba ho však dostať k ľuďom a k zdrojom (rozdeliť a akumulovať).

Za feudalizmu problém distribúcie robil feudál. On povedal poddanému, že každý desiaty petre nec sena je poddaného. Vystriedal ho kapitalizmus a ľudstvo sa začalo spoliehať na trh, vlastníctvo a ceny. V trhovej ekonomike trh (?) distribuje čo, komu. Ale ako vidíme, kapitalizmus v plnení funkcie výroby, distribúcie a akumulácie úplne zlyhal. Nemusia to písať v ekonomických knihách. To človek cíti „obrazne povedané“ na vlastnej koži. Konkurencia, ako vraj spása fungovania ekonomiky, ozaj nie je to pravé orechové. Už dávno to povedal nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu prof. J. Nash. Povedal to veľmi jednoducho: ekonomická súťaž, a nie konkurencia musí byť základom fungovania ekonomického systému. Konkurencia už svojim jadrom vyvoláva nevraživosť. Ekonomická súťaž, podľa neho, vyžaduje určitý typ uvažovania, a síce racionálne kalkulovanie výhod a nevýhod. Ilustroval to hrou v šachy. Tam súper nechytí pištoľ a neodstrelí protivníka. Musí mať lepšiu stratégiu na výhru. Princípom práce podniku nie je zisk, ale maximalizácia svojej výhody a minimalizácia svojej nevýhody. To platí aj pre jednotlivca. On definoval aj rovnováhu ekonomického systému. A to celkom inak ako Keynes. Podľa Nasha je rovnováha definovaná tak, že každý z hráčov (pojmem A. Smitha) sa drží optimálnej stratégie, pričom predpokladá, že ostatní hráči robia to isté (aj šachista), teda že hrajú na základe svojej najlepšej stratégie - ktorá nie je nutne najlepším riešením z hľadiska výhod všetkých hráčov jeho skupiny. A to je práve to, že je v rozpore s metaforou neviditeľnej ruky v ekonomike A. Smitha. Totiž, ak každý z hráčov sleduje iba svoje osobné záujmy (súčasný kapitalizmus), nemusí nutne presadzovať záujmy kolektívu. A tým J. Nash riešil principiálny problém výroby, distribúcie a akumulácie kapitálu. To nie je riešenie utopistov, či aj dnes už publikovaných názorov (napr. aj v SNN 14/2011). Princíp zisku nerieši optimálne fungovanie ekonomiky, nezabezpečuje optimalizáciu finančných tokov v ekonomiky. A práve neexistencia optimálnej veľkosti finančných tokov dnes je základom ekonomickej krízy - nenásytné dobro boháčov; G. Soros už zarobil milióny dolárov. Kapitalizmus má alternatívu a treba opustiť známe tvrdenie, že práca má odmenu mzdu, pôda rentu a kapitál zisk. Už toto, táto distribúcia prejudikuje zlé postavenie pracujúcich. Zbožňované faktory výroby práca, pôda, kapitál patria do starého železa. Sú to: človek, technológia a zdroje. Ekonom je správcom možností civilizácie.

Prof. JAROSLAV HUSÁR

TEODOR KRIŽKA

Národ

*Raz sa vás isto opýtajú deti
a ak nie ony - vnuci vašich vnúcat,
či aj vy iba zrážali ste päty,
ochotní večne za hrst' drobných mlčať.*

*Zodvihnú k vám svoj nevinný a strašný
pohľad tie oči z betlehemských jaslí,
či na okamih odvahu ste našli,
keď naokolo všetci sa len triasli.*

*A ak by sa aj narodili nemé,
slepé a hluché, spýtajú sa za ne
kamene tejto zbedačenej zeme,
stromy a vtáky, sýkorky a lane.*

*Les sa dá spáliť, dá sa zbaviť zverov,
svedomie sa však spýta, či ste verní
Bohu a vlasti, či ste stáli s vierou,
a či len plazili sa ako červy.*

*Čo na tom, že len kráčali ste s dobou,
za chrbtom mlčky zatínajúc päste.
Raz si vás časy vyvolajú z hrobov,
neschováte sa veru, nech ste, kde ste.*

*Povolá si vás nebo z rodnej prsti -
po milosť, a nie aby sa vás zrieklo.
Nikto z vás si však ten strach neodpustí.
To bude vaše prekliatie a peklo.*

Zákon

*Po rumoviskách, po poliach a v lese,
v puklinách skál aj v škárach betónu
podivná ruka zodvihne a nesie
tú prapodivnú ostrú arómu.*

*Pach býčích žliaz, tá vôňa v pukoch ruží
deň a noc stúpa, hlbínami ciev
nesie kríž, ako nosia tichí muži
svoj náklad slz, plač, čo sa volá spev.*

*Urputná vôľa do nehmotných svalov
nalieva krv, až po ostatok síl
prebúdzá v zrnkách kľičky a tou chválou
ďakuje, hoci o to nikto neprosil.*

*Každý stvol v tráve berie na ramená
tú bolesť rásť a stúpať k nebesám,
a absolvuje všetky zastavenia
krížovej cesty. Kam, to nevie sám.*

*Navôkol všetko dvíha sa a vzpiera,
ešte aj vták, keď hynie v záveji.
Tak prečo moja láska, moja viera
nemala by sa vzoprieť k nádeji?*

Venované kardinálovi Jánovi Chryzostomovi Korcovi
k 60. výročiu jeho biskupskej Križovej cesty

K osobe Ferdinanda Ďurčanského sa v súčasných médiách zjavuje toľko protirečivých, neraz až nezmyselných posudzovaní, že som si vzal čas a námahu, aby som opäť prelisoval svoj desaťtisícový archív nemeckých dokumentov a utvoril si fundovaný názor na túto bezpochyby zaujímavú osobnosť slovenských dejín 20. storočia. Výsledok tejto svojej práce tu predkladám slovenskej verejnosti. Pripomínam, že ide hlavne o fakty a posudzovania z nemeckej strany. No nechýbajú v tých dokumentoch ani stanoviská viacerých slovenských politických činiteľov tej doby.

Materiály, na ktorých som pracoval, sa nachádzajú v nemeckých archívoch, ale takmer všetky sprístupnil verejnosti Doc. Ladislav Suško, ktorý ich vydal vo svojom doposiaľ jedinečnom diele *Von München bis Salzburg. Dokumente und Essay. Buch 1.*, ktoré vyšlo tu v Bratislave (Lúč, 2008). Preto ako na pramene budem tu poukazovať na čísla dokumentov v tomto diele.

Ferdinand Ďurčanský, v onom čase asi jediný znalec medzinárodného práva na Slovensku, od študentských čias stál blízko k Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, ktorej podstatným programom bolo dosiahnuť od pražskej vlády územnú autonómiu Slovenska v rámci Česko-slovenskej republiky podľa Clevelandskej a Pittsburskej dohody, ktoré uzavreli Slováci s Čechmi v Spojených štátoch amerických počas prvej svetovej vojny. Preto si ho Hlinkov nástupca Dr. Jozef Tiso pribral za poradcu najmä v kritickom období 1938 - 1939, keď sa HSES stala rozhodujúcim politickým faktorom Slovenska v tej kríze medzinárodných rozmerov. Celkom prirodzene sa stal aj členom prvej slovenskej vlády po udelení autonómie Slovenskej krajine 6. októbra 1938 a viedol v nej ministerstvo spravodlivosti, sociálnej starostlivosti a zdravotníctva. Od 1. decembra 1938 sa stal ministrom dopravy a verejných prác, ktoré viedol až do 9. marca 1939, keď prezident Dr. Emil Hácha odvolal celú slovenskú vládu Dr. Jozefa Tisa. Tým sa začala „marcová kríza“, ktorá vyústila do intervencie Nemecka, v rámci ktorej Snem slovenskej krajiny 14. marca 1939 jedhlasne schválil zriadenie samostatného Slovenského štátu. To znamenalo obsadenie Česka nemeckou armádou, zriadenie Protektorátu Čechy a Morava, a tým aj zánik česko-slovenskej štátnosti. V prvej vláde Slovenského štátu Ďurčanský sa stal ministrom vnútra aj ministrom zahraničných vecí a zastával tieto funkcie až do 29. júla 1940.

Po Háčovom odvolaní slovenskej autonómnej vlády, ktoré Ďurčanský pokladal za neústavné, hneď odišiel do Viedne, aby pred svetovou verejnosťou bránil Slovákov dosiahnutú čiastočnú štátnosť. Vtedy totiž každému už bolo jasné, že Hitlerovo Nemecko sa stalo jediným rozhodujúcim politickým faktorom v strednej Európe, ktorému nemal alebo nechcel odporovať nikto z vtedajších mocností. Aj pražská vláda sa držala v stálom spojení s Berlínom, lebo vedela, že sa bude musieť podrobiť každej vôli Hitlera.

Keď Hitler 13. marca 1939 pozval Háchom odvolaného predsedu slovenskej vlády Dr. Jozefa Tisa do Berlína a vedenie HSES odsúhlasilo toto pozvanie, Tiso si zobrať sa sebou Dr. Ďurčanského. Po vyše polhodinovom prejave Hitlera, ktorý vyzval Tisa, že ak chce zachrániť Slovensko pred rozdelením medzi susedné štáty, ktoré na tom pracujú, lebo práve dostal správu, že maďarské vojsko tiahne k slovenským hraniciam, musí „bleskovo“ (blitzschnell) vyhlásiť samostatnosť Slovenska, lebo ináč ho to nebude zaujímať, čo sa so Slovákami stane. Tiso mu odpovedal, že ďakuje za jeho slová, lebo tak mohol poznať jeho stanovisko voči slovenskému národu. Lutuje však, že sa v takej vážnej veci nemôže hneď záväzne vyjadriť bez toho, že by sa vopred utiahol a pokojne prediskutoval všetko s Dr. Ďurčanským, ktorý ho spravedlivo do Berlína.

Až potom sa dohodol s ministrom zahraničia von Ribbentropom, ktorý im dával do rúk text vyhlásenia slovenskej samostatnosti, aby to prečítali v nemeckom rozhlase. Tiso s Ďurčanským ho však pre-

svedčili, že to musí vyhlásiť jedine oprávnený Snem Slovenskej krajiny. Preto sa telefonicky na mieste spojili s prezidentom Háchom, aby na zajtrajší deň zvolal zasadanie Slovenského snemu. Museli však nemeckému ministrovi prísľúbiť, že do 12. hodiny nasledujúceho dňa snem samostatnosť vyhlási a odošle o tom oficiálne oznámenie do Berlína. Už tam sa Ďurčan-

MILAN S. ĎURICA

Ferdinand Ďurčanský

a jeho vzťah k Hitlerovmu Nemecku

Portrét
F. Ďurčanského
a jeho busta
v rodnom Rajci

ský ukázal ako obozretný politik, ktorý nechce kompromitovať pred svetom svoj národ. Snem Slovenskej krajiny vyhlásil 14. marca 1939 samostatný Slovenský štát, ale zásluhou Ďurčanského nebol na to použitý v Berlíne vypracovaný text, ani dohodnutý telegram Hitlerovi do Berlína nebol predložený snemu, ale iba následne večer ho poslal sám Ďurčanský ako minister zahraničných vecí Slovenského štátu.

Ešte výraznejšie sa to prejavilo počas rokovaní s Nemcami pri formulovaní „Ochranej zmluvy“, pri čom bojoval ako lev za výraz „garancia, záruka“ namiesto „ochrana“. A keď sa mu to nepodarilo dosiahnuť, pri formulovaní zmluvy vo Viedni 18. marca v prítomnosti samého Hitlera pomáhal Tisovi vyjednať toľko bodov, koľko sa len dalo, aby Slovenský štát mal všetky atribúty zvrchovanosti: vlastnú vládu, vlastný snem, vlastné diplomatické zastupiteľstvo u iných štátov a ich reprezentantov na Slovensku, vlastnú menu, vlastnú armádu 150 tisíc mužov (koľko ich máme dnes?), atď. V určitých momentoch neváhal pohroziť aj svojou demisiou.

Preto už koncom apríla 1939 nemeckí tajní agenti a niektorí ich slovenskí prisluhovači špekulovali, ako odsunúť Ďurčanského na ministerstvo dopravy a nahradiť ho prof. Tukom.

Podobné návrhy sa opakovali aj 21. augusta, a potom ešte aj 13. januára 1940. V správe, ktorú 6. mája 1939 poslal do Berlína „SS-Oberabschnitt Donau“ z Viedne, priznávali síce Ďurčanskému, že je to „národne uvedomený Slovák“, ale „v ostatnom čase paktuje so Židmi“, lebo pomohol Židovi Imrichovi Faluschovi vycestovať zo Slovenska so všetkým svojim majetkom.

V ďalšej správe z toho istého dňa už hlásili, že „minister Ďurčanský sa pomaly prikláňa k protinemeckému krídlu vlády. Nikto menší ako Hitlerov štátny sekretár pre osobitné záležitosti W. Keppler 12. mája hlásil Zahraničnému úradu v Berlíne, že „počas Führerovej reči minister Ďurčanský spolu so chargé d'affaires pre Taliansko Zvrškovcom a s Dr. Kirschbaumom sedeli pri obede v reštaurácii Kern a provokatívne sa tak hlasno zabávali, že ich tam prítomný ríšsky Nemeck, ktorý ich nepoznal, chcel napomenúť. A keď sa potom spievala nemecká hymna a všetci pri-

tomní vstali, Ďurčanský a jeho spoločníci zostali sedieť.“

Záhľadný dôverník nemeckých bezpečnostných služieb (Sicherheitsdienst-SD) Lorenz Karbus (aj Carbus) vo svojej správe do Berlína z mesiaca júna 1939 už celkom negatívne posudzoval ministra Ďurčanského, že jeho advokátska kancelária intervencuje vo všetkých židovských zá-

chyby nie je priateľský voči Nemecku. Preto je nutné včas prikočiť k opatreniam, aby sa pomery nevyvinuli veľmi neprijemne pre nemecké záujmy.

O dva týždne neskôr iný agent hlásil do Berlína, že minister zahraničia Ďurčanský odkúpil od bývalého generálneho riaditeľa Nitrianskeho parného mlyna, Žida Krausa majetok Past-Haban (v skutočnosti

išlo o statok Punka Chotar v Neverciach, okr. Zlaté Moravce). Kúpna cena bola vyplatená v zahraničí v anglickej mene. Navyše Ďurčanský Židovi umožnil, aby vyviezol do cudziny vzácne stroje.

V polovici decembra 1939 došla do Berlína správa o plánoch „Slovenského árijskeho klubu“ z Trnavy, ktorý založil a viedol Jozef Bielik-Záhorský. Klub sa chystal s Tukom a Čatlošom zmocniť sa vlády a uväzniť deväť ministrov a iných popredných osobností, medzi ktorými mali na zozname aj ministra vnútra a zahraničia Ďurčanského.

S novým rokom 1940 sa zhustovali útoky proti Ďurčanskému. Už 23. februára nemecký vyslanec v Bratislave Hans Bernard v oficiálnej správe pre Zahraničný úrad v Berlíne písal: „Ďurčanský ako minister vnútra drží v rukách rozhodujúce páky výkonnej moci a v posledných týždňoch opätovne dokázal policajnými zásahmi alebo vnútornými nariadeniami zrušovať opatrenia, ktoré urobilo vedenie Hlinkovej gardy v boji proti židovskému vplyvu na kultúry a hospodársky život. Teraz nedávno, keď Hlinkova garda, aby vytvorila hotové skutočnosti, z vlastnej iniciatívy presadila, aby sa tunajšie kaviarne stali Židom neprístupnými vyľepením nápisov „Židia nevitani“, pre ktorých boli rezervované iba štyri na to určené kaviarne, minister Ďurčanský využil túto príležitosť, aby poslal Machovi 20. t. m. list, ktorým ho ako veliteľa HG robí za to osobne zodpovedným a oznamuje mu, že polícia odstráni tie nápisy. Naskutku, následne policajní úradníci, niekde aj proti vôli majiteľov kaviarne, odstránili nápisy „Židia nevitani“.“

Aj maďarskí diplomati šípili, že Ďurčanský prekáža ich protislovenským plánom u Nemcov. Preto sa ho usilovali očierňovať pred nimi. Nemecký vyslanec Bernard 12. apríla 1940 hlásil do Berlína: „Pred niekoľkými dňami ma navštívil maďarský vyslanec Szabó, aby sa sťažoval na slovenský postoj voči Maďarsku, pri čom hlavnú vinu pripisoval ministrovi Ďurčanskému. Pri tom mi

oznámil, že Ďurčanský povedal španielskému chargé d'affaires grófovi Bailénovi, že on sa orientuje pre každý prípad aj na porážku Nemecka. Gróf Bailén, s ktorým som mal včera príležitosť hovoriť, mi však povedal, že Ďurčanský nič takého mu nehovoril. (...) Iba na jeho otázku, aké stanovisko on osobne zaujíma, odpovedal mu, že jeho stanovisko je „voči nikomu sa nepostaví zle“. A nemecký vyslanec k tomu dodal: „Toto stanovisko zodpovedá všeobecnému postoju Slovákov. Je to pochopiteľné pre národ, ktorý žil tisíc rokov v neslobode, následkom čoho nedôveruje sám sebe, je nedôverčivý a stále sa potkýna na svojom komplexe menejcnosti. Je len málo Slovákov, ktorí pochopili, že voči nikomu sa nestávať zle znamená to isté, ako voči nikomu sa nepostaví dobre, a ťahať z toho nevyhnutné následky.“

Župan Viedenského kraja Edmund Frauenfeld, ktorý bol aj osobitným poverencom ministra von Ribbentropa a dostal rozkaz preskúmať politickú situáciu v Bratislave, vo svojich obsažných správach z 19. apríla 1940 hlásil, že na Slovensku jestvuje zrejme tajná opozícia proti nemeckému smerovaniu. „Rozhodujúcou osobnosťou vo vnútri tohto protinemeckého hnutia je Ďurčanský, v tom čase minister vnútra aj minister zahraničných vecí a podpredseda vlády. Tento muž nie je iba protinemecký, ale aj sabotuje mimoriadne šikovným spôsobom každý rozvoj a sústredenie pronemeckého smeru, ako aj upevnenie pozícií Nemecku priateľských slovenských osobností. Na základe svojich bezpochybných schopností on je ovládajúcou osobnosťou slovenskej vlády, takže sa mu, žiaľ, darí stále viac priamo či nepriamo ovplyvňovať činnosť vlády, a veľmi často formulovať všetky vládne rozhodnutia podľa svojej vôle. Pri takomto mužovi je samozrejmé, že si nijako neobnaží bok a vždy, keď sa to vyžaduje alebo očakáva, ochotne a hlasito prejaví svoje pronemectvo. Ale v skutočnosti koná práve v najdôležitejších veciach presne v opačnom smere. (...) Tomuto mužovi a jeho kruhu v slovenskej vláde stoja oproti ako opravdiví priatelia Nemeckej ríše iba dve osoby: ministerský predseda Dr. Tuka a šéf propagandy Šaňo Mach.“

V ďalšej správe zo 7. mája ten istý informátor hlásil do Berlína, že Mach deň predtým mu prezradil, že 29. apríla na zasadaní ministerskej rady, na ktorom Tuka nebol prítomný, minister Ďurčanský ho napadol pre gratulačný telegram, ktorý Tiso, Tuka a Mach poslali Hitlerovi k 20. aprílu. Ďurčanský Macha za to vyhrožil a označil to za zradu slovenského národa. A keď mu Mach náležite odpovedal, Ďurčanský sa stal ešte agresívnejším, pričom aj na Führera použil urážlivé výrazy.

(Dokončenie v budúcom čísle)

Stanovisko k politickej kampani proti buste Ferdinanda Ďurčanského

So znepokojením vnímame opätovné pokusy kriminalizovať slovenské dejiny a ich protagonistov tak, ako sa to v poslednej dobe deje v súvislosti s odhalením busty Ferdinanda Ďurčanského v jeho rodnom meste Rajci. Iniciaťorom týchto úsílí nejde o objektívne poznanie našich národných dejín, ale o zakonzervovanie pohľadu na slovenské dejiny a ich osobnosti v duchu predchádzajúceho komunistického režimu, jeho ideológie, ako aj v duchu ideológie čechoslovakizmu.

Zarážajúce je, že tieto snahy našli v poslednej dobe podporu aj v slovenskej vláde, vedenej Ivetou Radíčovou, ktorá mlčala a mlčí, keď sú na slovenskom juhu odhalované symboly maďarského nacionalizmu a šovinizmu (tzv. turuly) alebo symboly maďarskej iredenty a revizionizmu (socha uhorského kráľa Štefana v Komárne v revizionistickom poňatí alebo busty a pamätne tabule venované Jánosovi Esterházyemu a Sándorovi Máraimu v Košiciach). Na druhej strane členovia vládnej koalície veľmi horlivo asistujú pri odhalovaní symbolov čechoslovakizmu (socha T. G. Masaryka v Bratislave) a podobne.

Časť slovenskej politickej a kultúrnej elity sa doposiaľ nedokázala vysporiadať s existenciou samostatnej Slovenskej republiky, ktorú od počiatku odmietala a odmieta. Naďalej sa usiluje na téme slovenskej štátnosti polarizovať a traumatizovať spoločnosť. A práve v tomto spočíva pod-

stata aj súčasných ideologicky a politicky podfarbených útokov na Ferdinanda Ďurčanského.

Ferdinand Ďurčanský patrí medzi tie významné osobnosti slovenských dejín 20. storočia, ktoré sa vo významnej miere zaslúžili o našu štátnu slobodu. Preto považujeme za prirodzené, že občania si dôstojne pripomínajú jeho nezadbateľný vklad do nášho národno-emancipačného hnutia, ktoré bolo zavržené 1. januára 1939 obnovením Slovenskej republiky.

JÚLIUS BINDER - stavebný inžinier; BEÁTA KATREBOVÁ-BLEHOVÁ - historička; JÁN BOBÁK - historik; JÁN DORUEA - jazykovedec; MILAN S. ĎURICA (Ústav dejín kresťanstva) - historik; ALEXANDER ILEČKO - akademický sochár; PAVOL KALINAY - architekt; FERDINAND KLINDA - muzikológ; TITUS KOLNÍK - archeológ; TEODOR KRÍŽKA - šéfredaktor Kultúry; EVA KRISTINOVÁ - herečka; ANNA MAGDOLENOVÁ - historička; STANISLAV MÁJEK - architekt; ROMAN MICHELKO - spisovateľ a politológ; IVAN MRVA - historik; MARIÁN POLONSKÝ - akademický sochár; JOZEF RÁČZ - fytopatológ; VLADIMÍR REPKA (Štúrova spoločnosť) - podnikateľ; ANTON SEMEŠ - historik; JÁN SMOLEC - novinár; PETER VALO - spisovateľ; FRANTIŠEK VNUK - historik; JOZEF ZAVARSKÝ - básnik a spisovateľ; ONDREJ ZIMKA - akademický maliar.

V Bratislave 12. júla 2011

V týchto dňoch, 12. septembra, sa dožila jubilejných 80 rokov života naša významná osobnosť, rodák z Bernolákova doc. Ing. Július Binder. Dr. h. c. Jubilant je slovenskej verejnosti dobre známy a jeho zásluhy zhodnotili mnohí odborníci, ale aj majstri pera. Jeho pokyn „sypte“ vyslovený 24. októbra 1992 v súvislosti s prehradzovaním Dunaja pri Čunove sledovalo celé Slovensko. Bol to významný a odvážny krok, aby mohlo byť uvedené do užívania Vodné dielo Gabčíkovo (VDG) vo variante „C“. Splnilo sa tým

Jubilant Július Binder

želanie Slovákov a zvlášť jeho kolegov a priateľov, ktorí sa na príprave a realizácii vodného diela podieľali, ale predovšetkým autora koncepcie využitia nášho úseku Dunaja, veľkej našej osobnosti profesora Petra Danišoviča, ktorý bol vzorom i priateľom jubilanta.

Július Binder strávil detstvo v rodnom Bernolákove (Čeklíse), ktoré 2. novembra 1938 po Viedenskej arbitráži bolo rok okupované Maďarmi. Ako slovenský žiak ľudovej školy, musel spievať na začiatku vyučovania maďarskú hymnu a vyučovanie sa konalo v maďarčine. To tiež prispelo k formovaniu jeho národného povedomia. Stredoškolské a vysokoškolské štúdiá absolvoval v Bratislave. Na Stavebnej fakulte SVŠT absolvoval odbor hydrotechnické stavby (1950-1955) a postgraduálne štúdium odbor životného prostredia (1975-1977). Od r. 1961 pracoval v Hydroconsulte, kde ako projektant - autor a hlavný inžinier vypracoval veľa vodohospodárskych projektov a stavieb (napríklad Lipovec, Ružín, Málince, Turček, Žilina) a pracoval aj na projekte Sústava vodných diel Gabčíkovo - Nagymaros. Roku 1997 habilitoval na Stavebnej fakulte Univerzity v Žiline a bol menovaný za docenta. V rokoch 1991 - 1999 bol generálnym riaditeľom Vodohospodárskej výstavby v Bratislave, zároveň prednášal na SVŠT a príležitostne na mnohých zahraničných univerzitách. Vo volebnom období 1998 - 2002 bol poslancom Národnej rady SR. Významná je aj jeho publicistická činnosť. Je autorom publikácií Nahlas o Tichom potoku z druhej strany (1996), Rád odpovedám (1997), Prečo nemá Gabčíkovo Nagymaros (1998), Vodné dielo Slatinka a súvislosti s ním (2000) i ďalších, a veľkého množstva článkov v odbornej literatúre ako aj v Kultúre, kde je dodnes predsedom redakčnej rady. Počas svojej kariéry poskytol mnohé rozhovory pre tlač, zúčastnil sa viacerých televíznych diskusií, televízia nakrútila s ním niekoľko dokumentov v súvislosti s VDG, bol odborným poradcom ministrov a zúčastnil sa množstva odborných rokovaní, čo robí aj v súčasnosti. Jubilant sa angažuje v Matici slovenskej a rád zavíta aj medzi svojimi priateľmi v Vospolnosti, kde si pri okružnom stole vymieňajú názory na súčasný život a zaujímajú svoje stanoviská pre verejnosť, ktorých signatármi boli aj básnik Milan Rúfus a prozaik Ladislav Ťažký. Často ho prijala naša veľká autorita J. Em. Ján Chryzostom kardinál Korec.

Za svoju prácu bol odmenený mnohými význameniami, z ktorých uvediem aspoň najvýznamnejšie. Slovenská technická univerzita mu udelila titul Dr. h. c. (1994), získal ocenenie Osobnosť roka 1994, v Madride dostal za odbornú a spoločenskú angažovanosť Európsku cenu kvality, je nositeľom prezidentského vyznamenania Rad Ľudovíta Štúra I. triedy (1995), dostal Zlatý dvojkríž ministra kultúry (1996), stal sa Prominentom slovenskej ekonomiky (1997), dostal medailu Slovenskej komory stavebných inžinierov (1998), Cenu Štefana Moyse (1998), najvyššie cirkevné vyznamenanie pre laika, keď pápež Ján Pavol II. ho r. 2004 menoval „Rytierom rádu sv. Gregora Veľkého“. Za vytvorenie ideálnych podmienok pre kanoistiku ho Slovenský zväz kanoistiky na divokej vode v roku 2010 uviedol do Siene slávy.

Július Binder je aj v súčasnosti spoločensky aktívny. Má podiel na tom, že časopis Kultúra aj v ťažkom existenčnom zápase ešte nezanikla. Za všetko mu priatelia i v mene čitateľov Kultúry ďakujú a do ďalších rokov prajú najcennejšie, požehnanie od Najvyššieho a dobré zdravie. Ad multos annos!

STANISLAV MÁJEK

Ak si trífime významného a navyše aj nám osobne blízkeho človeka a priateľa zaradiť medzi „kľúčové osobnosti“, je našou čestnou povinnosťou aj dokázať - čím sa ňou stal a pomenovať aj ten „kľúč či kľúče“, ktorými otvoril onú pomyselnú, predsa však aj konkrétnu, tzv. trinástu komnatu ako neobyčajné, pre obyčajných ľudí nedosiahnuteľné, nanajvýš významné a úctyhodné miesto, ktoré je symbolom ľudskej výnimočnosti a nenahraditeľnosti.

Základným „kľúčom“ ku všetkému, v čom bol a je výnimočný a aj nasledovniahodný, je jeho principiálny postoj k životu, k ľuďom a k hodnotám - najmä k hodnotám kultúry - pevne ukotvený v jeho úprimnom kresťanstve. A jeho prirodzená a hlboká ľudskosť - ktorou doslova oplýva - má svoje korene práve tu, v presvedčení, že človek sa má obetovať pre ľudí, a nie naopak.

Prvý raz som sa s pánom Júliuom Binderom ako vtedajším riaditeľom štátneho podniku Vodohospodárska výstavba stretol, keď som sa mu bol v mene našich členov poďakovať „cenou SSI KORENE“ za jeho odvážne a nekompromisné dvíhanie sebavedomia slovenského národa svojím osobným príkladom. Bolo to na začiatku 90. rokov, keď sa náš národ učil svoje prvé krôčiky v relatívne slobodnej dobe po páde minulého režimu. Na moju otázku - ako to robí, že nikdy nie je zachmúrený a srší optimizmom - mi vtedajší šesťdesiatnik odpovedal: „Verím, že každá, aj tá najzložitejšia situácia, má aspoň jedno riešenie. Preto nepodlieham náladám ani depresiam, ale to riešenie hľadám. A obyčajne ho aj nájdem!“ Takto sa vyjadřil človek, ktorý už predtým v mojich očiach žiaril ako jeden z mojich životných vzorov a ktorý ním zostal dodnes.

V tejto súvislosti sa mi žiada celkom otvorene povedať, že nebyť inžiniera Bindera - nebolo by ani Gabčíkovo. Nie preto, že by ho nemal kto naprojektovať, ale preto, že by sa - okrem neho - v tom čase sotva našiel človek s takou pevnou vôľou a s takými mimoriadnymi schopnosťami presadiť - a v takom krátkom čase a pod takým tlakom zorganizovať aj postaviť - toto imponujúce dielo. Samozrejme, že nikdy nezabudol pripomenúť svojich spolupracovníkov, ktorí mu pri tom pomáhali. Nikdy nezabudol vyzdvihnúť najmä svojho učiteľa ako svoj vzor a neskôr aj kolegu spolupracovníka pána profesora Petra Danišoviča.

Peripetie a najmä zákerné tlaky a podrazy, koordinované maďarsko-české, ba aj tzv. slovenské útoky, ktoré sa sústredili proti slovenským záujmom ohľadom stavby SVD Gabčíkovo-Nagymaros, mohla vydržať a úspešne im čeliť - ba dokonca v tomto boji víťazne obstáť! - iba vyzretá, vykryštalizovaná osobnosť bytostne presvedčená, že „pravda je na našej, slovenskej strane“. V tejto kauze bol náš jubilant, stavitel' a zároveň ľudský symbol Gabčíkova, skutočne tou ústrednou, nenahraditeľnou, kľúčovou osobnosťou.

Kým vierolomným vypovedaním, čiže vinou maďarskej strany - čo v svojom rozsudku potvrdil aj medzinárodný súdny dvor v Haagu - bola SVD G-N zredukovaná, zásluhou predovšetkým Júliusa Bindera a prostredníctvom obdivuhodne zvládnutého variantu „C“ Gabčíkovo-Čunovo, bola obohatená. Hlavný „kľúčový“ hrdina tejto stavby - ako „prvého momentu slovenskej zvrchovanosti“ - sa nedal svojimi a našimi neprajníkmi ani chytiť či nachytať, ani podsypať hrachom a nielen prehrádil Dunaj a postavil gabčíkovskú hrádzu aj s elektrárnou, ale podstatnou mierou prispel aj k nášmu prvému medzinárodnému víťazstvu v spore s Maďarskom pred MSD v Haagu. Jeho obdivuhodné dielo ocenili aj kolegovia - odborníci. A nie hocijako, ale významným medzinárodným uznaním - „Európskou cenou za kvalitu“. Pričom treba dodať, že pri prehliadke VD žasli aj japonskí odborníci!

Potrebovali sme, aby sa na mrakmi začlenenom obzore našej slobodnej budúcnosti jasne zablýslo a osvietilo nám cestu. Túto úlohu na seba odvážne zobral náš jubilant a 24. októbra 1992 - ešte pred vyhlásením obnovenia slovenskej štátnej samostatnosti a suverenity - vyslovil svoje pamätné „Sypte!“ Paradoxne, ale nanajvýš spravodlivé v tejto kauze „statočnosť kontra podlosť“ je, že Dunaj prehradzovali slovenskí technici a robotníci v Maďarsku vyrobenými betonovými blokmi...

My sme nesklamali ani nezradili. S takými veliteľmi - ako sa na čele „svojej armády spolupracovníkov“ prejavil v osudových chvíľach novodobých slovenských dejín Ing. Július Binder - sa to ani nedá.

Spomeňme si ešte na jeden typický postoj nášho jubilanta, keď - ignorovaný moderátorom pražskej televízie v relácii „Co týden dal“ - vstal uprostred debaty a povedal: „Ja som sem cestoval vyše 300 km na to, aby som ľuďom povedal pravdu o Gabčíkove. Ak mi nedáte slovo - idem preč!“ To bol nový, sebavedomý postoj voči Prahe, ktorý sa dovtedy - nenosil. A veru ním boli „praž-

skí páni“ riadne zaskočení a veru aj cúvli, lebo pochopili, že čas slovenskej podriadenosti a nerovnosti sa skončil. A medzi tých, ktorí mu podstatnou mierou - a verne, že navždy - odzvonili, patrí aj náš oslávenec.

Odborný - projektantský, staveľský a manažérsky - profil Ing. Júliusa Bindera je všeobecne známy. Na jeho pripomenutie stačí sa pozrieť do internetu. Treba však vyzdvihnúť aj jeho občiansky profil. Veď bol prítomný - aktívne prítomný - vo všetkých významných pronárodných iniciatívach, kde išlo o kultúrne aj morálne pozdvihnutie slovenskej spoločnosti. Či už v zápase o slovenčinu, zvrchovanosť a štátnosť, či o „nový, dôstojný pamätník generála M. R. Štefánika“ alebo o záchranu novostavby SND pre slovenský národ a kultúru... A bol to tiež on, kto sa stál aj pri zrode časopisu KULTÚRA, kde je dodnes predsedom redakčnej rady. A pripomenúť treba ešte aj dnes už historické oslovenie slovenského národa dokumentom známym ako „Výzva Binder-Hlinka“.

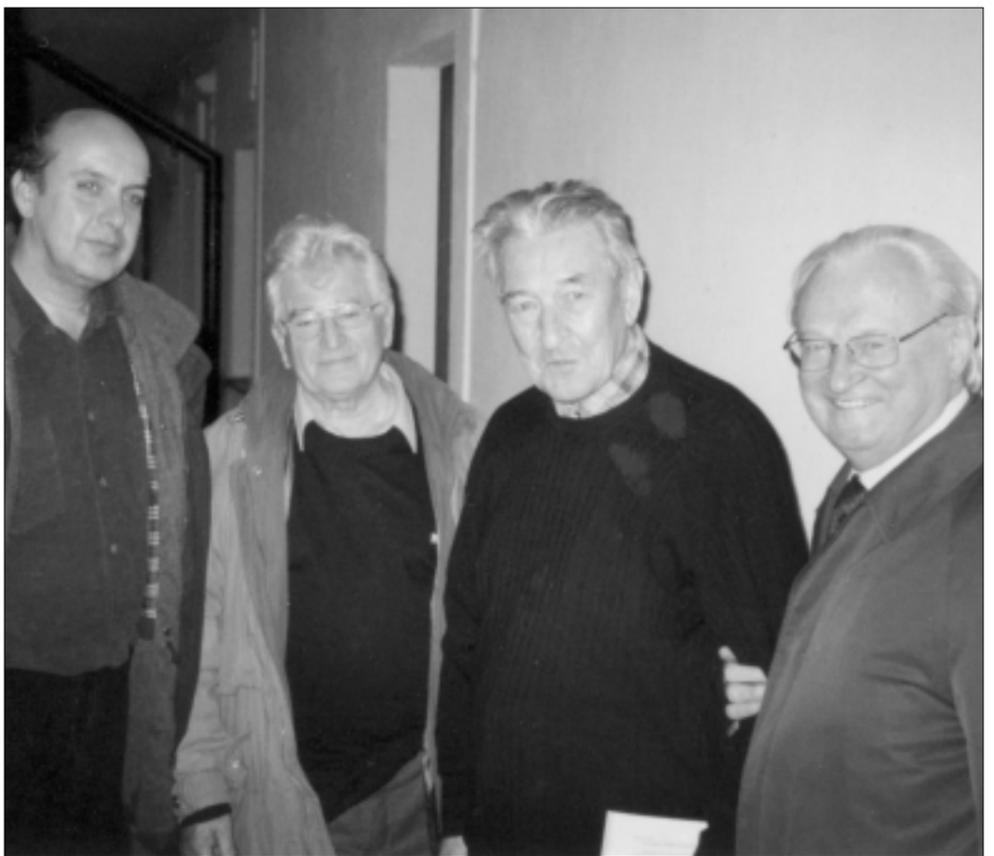
Aj výpočet zásluh a názvy pôct a vyznamenání, ktorými zaslužene bola odmenená odborná aj občiansko-národná činnosť Júliusa Bindera, nájdeme na internete.

Azda by si za to všetko zaslužil aj pamätník. Veď ho už predsa má. A nie hocijaký! Taký, ktorý bude slúžiť nielen ako symbol jeho schopnosti, ale aj ako symbol tých najlepších vlastností slovenského národa, ktorý dokazuje, že - keď sa naše sily spoja za spoločným cieľom - dokážeme doslova zázraky. A dosiahneme aj uznanie medzinárodného spoločenstva. Tak to bolo v prípade Gabčíkova a tak to bolo aj v prípade obnovenia slovenskej štátnej samostatnosti našou vlastnou „slovenskou cestou“...

Dr. h. c., doc. Ing. Július Binder, náš vzácny druh a vzor zodpovedného, vysoko kvalifikovaného odborníka a zároveň hlbokého človeka, ktorému úprimne, srdečne a s tými najlepšimi úmyslami prajeme - všetci členovia Koreňov, Slovákia plus a Obnovenie SNR, ktorej je Čestným predsedom - len to najlepšie, čo si vedia priat' iba skutoční priatelia.

Vďaka Vám, pán inžinier Július Binder, už dnes ste súčasťou živého Panteónu kľúčových osobností našej doby - a to miesto Vám patrí oprávnené. Mnohaja ljeta, živíj!

VILIAM HORNÁČEK
predseda Združeni slovenskej inteligencie

Július Binder (druhý zľava) v spoločnosti pátra Felixa J. Litvu, Milana S. Ďuricu a Teodora Križku

Ani by človek neveril, ale kalendár v tomto neklame. Dr. h. c. doc. Ing. Július Binder dňom 12. septembra 2011 vstúpil do privilegovaného radu opravdivých seniorov, ktorý vyžaduje vstupné doplnených osemdesiat rokov. Myslím, že túto nevšednú osobnosť súčasných slovenských dejín väčšine občanov Slovenskej republiky netreba príliš predstavovať. Svojou verejnou činnosťou na viacerých dôležitých poliach našej súčasnosti

Július Binder osemdesiatročný

meno Július Binder sa stalo známym celej slovenskej verejnosti. Kto by nepoznal „otca Vodného diela Gabčíkovo-Čunovo“? Už len tento jeho odvážny čin, ktorým sa zaslúžil o presadenie a uvedenie do činnosti tejto medzinárodne bojkotovanej časti pôvodného veľkého projektu na Dunaji, bol by stačil, aby sa zapísal medzi popredných odborníkov vodohospodárskej výstavby Slovenskej republiky. No jeho aktívna účasť na tejto výstavbe zahŕňa takmer všetky významnejšie vodné diela týchto posledných desaťročí. Popri tom pôsobil aj ako univerzitný docent na Slovenskej technickej univerzite, ktorá ho poctila titulom svojho čestného doktorátu. Ba neváhal vstúpiť aktívne aj do politickej borby, keď mu v roku 1998 voliči prejavili dôveru a stal sa poslancom slovenského parlamentu. Nečudo teda, že sa mu dostal celý rad významných čestných titulov, počnúc Radom Ľudovíta Štúra I. triedy, ktorý mu udelil prezident Michal Kováč, až po najvyššie vyznamenanie, aké Katolícka cirkev udeľuje laikom, titul Rytiera rádu sv. Gregora Veľkého, ktorým ho v roku 2004 poctil pápež Ján Pavol II.

No nie všetky činnosti Júliusa Bindera mali a majú celkom verejný charakter. Mne osobne prichodí tešiť sa z tohto jeho životného jubilea a vysloviť mu najlepšie žičenia dobrého zdravia a stálej duchovnej sviežosti aj v mene občianskeho združenia Vospolnosť, na ktorého stretnutiach už celých desať rokov sa tešíme jeho aktívnej účasti. Niet problému v našich diskusiách, ku ktorému by Binder nevyjadřil svoj hlboko podložený a najčastejšie všetkými účastníkmi hodnotený a prijímaný náhľad. Za to mu aj pri tejto vzácnej príležitosti spolu s úprimnými blahoželaniami vyslovujem aj srdečnú vďaka všetkým členom tohto spoločenstva.

MILAN S. ĎURICA

Maličkosti

Malé domce, malé veci,
malé dvory, malé pole,
malé krajce, malé okná
rodných stien;
malé túžby, malé ciele,
malé šťastie, malé dumy,
malé verše...

Iba v duši veľký sen.

Hruda zeme

Kozmická odrobinka,
vesmír v malom,
láskavá matka,
rodička voňavého chleba,
ktorý chcem jesť,
a vypiť tvoje hĺbky do dna...

Sú mnohé iné vedľa teba,
ale len ty si rodná.

Brázda

Život sa počal vôňou teplej brázdy,
ňou sa zem roztvorila jarnej oblohe,
s brázdou si človek zviazal život navždy,
aj k hviezdám prášok z nej si nesie na nohe.

Majáles

Hrialo sa slnce
na mladom lístí,
odel sa agát
na biely ples.
Zašumel vánok
v tanečnom kroku,
pod baldachýnom
májových briez.

Nebová stužka
z vlasov ti viala,
máj ti v tvár sypal
zrejúci peľ.
Prvý raz vtedy
májovým dychom
z úst ti ho sfúknuť
bol by som chcel.

Kosa

Bývala pýchou mocných chlapov z prikrych úbočí,
spoznávali ju ako diaľnu milú - po hlase;
ňou zobúdzali včasné slnko z nočných hľbočín,
keď lúčna tráva mala práve načase
pod kosou padnúť či postojacky zdrevenieť...

Dnes lúky rodia hložie, bodľač, kamene,
roky už nepočuť v lúčnych stráňach kosu znieť
a hrable nešepcú si v sennej ozvene.

Lesná studňa

Prikrytá býva tónou nebotých jedlí,
len zriedka do nej padne kúsok blankytu.
Útroby zemské pod ňou nikdy nevysmädli,
nachádzam ju vždy čistou vodou umytú.

Ku nej si chodím zvlažiť dušu uznojenú,
ak kľaknem pred ňou, oheň úst mi zahasí...

Mňa ku nej čoraz viac staré túžby ženú,
keď nechcú zletieť nočné tóny na riasy.

EDUARD GOMBALA

Čože chráni liesku

Snímka: Ján Motulko

Oheň

Je obraz života v jeho večnej premene:
tu hasne v iskre a zas žiarou splápolá,
keď rozhorí sa, taví mŕtve kamene,
no nevznietiš ho z predlanského popola.

Zovšednel človekovi Prométheov dar,
z chladných skál nevie vykresat' už plamene,
zápalné žertvy nenesí mu na oltár...

A srdce bez neho tiež tratiť na cene.

Krajec chleba

Pamätám ešte na chuť suchej kôrky,
keď krajec chleba často chýbal na stole:
kráľ zemiak prísne vládol nad pahorky,
Popolvár uňho nemal chleba do vôle.

V duchu sa občas vraciam do tých časov,
rozpletajúc si mysle zamotanú niť
a žasnem nad tou starou ľudskou krásou:
prichádzim sa vždy dalo chleba odkrojiť.

Kolovrátk

Kývavým rytmom meral dávne večery,
ich dĺžku niťou z lanu na vretienko vil,
keď snežné fujaky sa tislí do dverí
a v tmavých kútoch ožil tanec dobrých víl.

Točivo rozsial tisíc tieňov navôkol
a vrzol známu pieseň nití do šera,
s ňou sadal každý ako doma za náš stôl,
kto zastal s dobrým ľudským slovom vo dverách.

Študentská láska

Jedinú som mal. Veľmi, veľmi veľkú,
šepkával som jej počty, slová vybrané.
Trápil ma každý mráčik na jej čielku,
trnul som denne, že zas „guľu“ dostane.

Prepadla... - A má muža, auto vilku...
keď stretám ju, už ma ver' moc nechce znat'
(Načože jej dnes vedieť násobilku?)

Ja sa však aj tak často vraciam spomínať.

Sebectvo

Je to kal brudný, mravný mŕľ a bahno dna,
pohľad, čo pri zrení vpred vidí naopak,
večná púť ku „ja“, nohám iných neschodná
a myseľ prevrátená, že k hre stačí slák;

je stále do zrkadla obrátená tvár,
predstava chorá, že v ňom zrkadlí sa svet;
je túžba ísť len hore, hoc aj na oltár
chodníkom ľahostajným kolo cudzích bied.

Bolesť

Cíti ju vraj i nalomená kvetina,
zver kvili od nej, alebo len slzy roní.
Len človek však vie, že ňou život začína
a s ňou sa ide do dní i do nočných tóni.

Nad bôľom iných vie len človek zaplakať,
žalostiť, keď im svetlá oči v slzách hasnú,
súcitne stavať do ciest slaným riavam hať...

No najsilnejšie aj on cíti bolesť vlastnú.

B o d l i a k

Ak svojim potom nepoleješ tvrdú zem
a nezaorieš do nej mäkkosť svojich dlani,
ak nepovláčiš roľu láskou tam a sem,
nezvezieš ver' z nej plody ľudských namáhání.

Úrodou bude ti len bodliak pichľavý,
raní ti dľaň i dušu jeho osteň suchý...

Bývajú smutné vtedy dožinkové oslavy,
keď polia nezarodia nielen na chlieb,
ale ani na posúchy.

M a t e r i n a d ť ť k a

V pradávnych časoch z podtatranských zemských hrúd
na stráňach i v údoliach potokov a riek
nevyrástol len slávny čarodejný prút,
čo v dobrej ruke premieňal zlo na kameň
a vyhnal zo srdca každý ľudský priek.

V tých dávnych časoch z teplých duše hlbocín
vzišla aj bájna fialkastá predstava,
že ani veľký Boh to nemá za zločin,
keď duša matiek ako neskončený sen
vo vôni drobných kvetov s deťmi ostáva.

L i p a

Vraj bola u nás stromom posvätným...
Spod jej korún v tóni dávnych čias
sa vznášal k bohom svätý vonný dym
keď v ohni prinášali v obeť baránka
alebo zrelý žitný klas.

Nám stále kľíči z hlbín pamäti
tá úcta k lipe v časoch pradávnych.

Ona nám aj dnes zbožným šepotom
tie tiché miesta prisväťí,
keď naše prosby vrúcne znejú v nich.

B o r o v i c a

Nebola stromom mojich mladých čias,
nedotkol sa mi detstva jej voňavý šum,
neprišla skúsiť vyrásť na náš laz,
nebola svedkom mojich nedospelých dťm.

Až vtedy spoznal som jej dotyk pichľavý,
keď ťarchy života ľahli na môj vek:
zaplavili ho kalom temné prívaly,
ako keď vylejú sa vody z riek.

Nevinná bola svedkom mojich vín,
nemohla podať na záchranu konáre,
keď tonul v biede márnokratný syn
a kľakal hriechne pred falošné oltáre.

* * *

Dnes mi už vanie pokoj z vône borovic,
keď v Otcovom som naspät' náručí;
On strel mi láskou slanú ľútosť z líc
a vyňal ma von z bludných obručí.

L u b o v n í k

Robili sme s ním také malé čary,
keď sme si ešte nosili
len mliečne detstvo v tvári.

Mal prezradiť nám, či nás dievča ľúbi,
keď sme mu sotva vedeli
hrať na pišťalke z vrby.

A čakali sme vždy odpoveď kladnú,
hoc' videli sme, ako nám
tí starší naše milé kradnú.

Dnes, keď nám roky jeho lístky kladú
na starú pamäť boľavú,
už príliš nestojíme
o jeho dávnu radu.

L i e s k a

„Keď sa bojiš blesku,
schovaj sa pod liesku!“,
vrať staré príslovie.
Keď chceš zahnať strigy jánske,
nalám z liesky vetvy lanské,
ozdob nimi maštal', dom!
Nebudú ťa ver' mať v moci
v tých dňoch ani počas noci
jánske čary a hnev neba:
blesk i hrom.

Čo chráni tú liesku
od zlých síl a blesku?
Tvrďia zbožné legendy:
vraj Božiu mať s malým Synom
a vďak v srdci Máriinom
pritúlila pred búrkou...

A od tých čias sily hromu
neublížia nikdy tomu,
kto sa v takej ťažkej chvíli
do bezpečia rýchlo schýli
pod jej nízky krov.

V í n n a r é v a

„Ja som vinič...“ (Jn 15, 5)

Zlatisté kvapky plné prečudesných síl
vyprýšťa z hlbín zeme v teplom slnka lúči,
keď človek vínnu úboč znojom prisväťil
a svoje namáhania nebu odporučil.

Tie zlaté plody zemské z vínných úbočí
za domov vzal si Ježiš, aby mohol s nami
už navždy počas dlhých ľudských storočí
putovať svetom krížovými zákrutami.

Snímká: Cyril Čepiššák

Epifánia diabla

B. Wolniewicz:
Filozofia wartości
Wydział filozofii i sociologii
Uniwersytetu
Warszawskiego
Warszawa 1993

Pod týmto názvom vydal na sklonku XX. storočia poľský filozof Wolniewicz štúdiu (1993). V tejto štúdií epifánia znamená zjavenie sa. Dvadsaťte storočie je videné aj ako storočie, v ktorom došlo k epifánii diabla. A porozumieť relativizmu na začiatku XXI. storočia možno iba ak si uvedomíme jeho vzťah k tejto epifánii. Diabol je charakterizovaný v tejto štúdií cez lásku ku zlu, ale bez nejakých osobných zainteresovaní, hmatateľných výhod, ktoré by z toho plynuli. Diabol je bezinteresový. Myslím si, hlasom diabla je aj myšlienka, že veda je nad dobrom a zlom. Teda, že je „bezinteresová“. A môžeme pozorovať a objavovať sa ľuďmi tohto typu. Ich cieľom je byť nezainteresovaní, na ničom, konať podľa výpočtu, ktorý zodpovedá súčasnej úrovni poznania niečoho. Nepochybne budú pribúdať nadradení, šéfovia, vedúci pracovníci v rôznych oblastiach ľudskej činnosti takéhoto druhu. Ich odpoveď bude pokojná, s úsmevom pri skutku zla, iba so slovami: „No urobil som“, alebo ak mali niečo urobiť a neurobili, tak iba: „No, neurobil som“. Nezainteresované. Alebo ich „dobry“ skutok, bude rovnako nezainteresovaný v osobe, ale iba v nejakej štruktúre prostredia a jeho výpočtu, ako momentálna výhoda.

Taký môže byť proces od zmysluplnosti k bezinteresovej, utilitaristickej bezzmyselnosti. Konečným produktom tohto javu boli najprv gulagy a po nich koncentráky. O tých prvých sa skoro nehovorí a tie druhé sa stále pripomínajú, akoby mali fixovať vedomie a svedomie iba na jeden prejav zla, ktoré pominulo, akoby iné nemohlo byť. Ako napísal jeden z tých, ktorí bol obeťou takéhoto koncentráku, V. E. Frankl: človek je bio-psycho- duchovná bytosť. Nižšie sa má vysvetľovať z vyššieho. Wolniewicz cituje názor, že diabol sedí v nervovej sústave, alebo ešte biologickejšie, v genetickom kóde. Nevie, či to celkom platí aj biblicky, ale do istej miery toto sa môže kryť s realitou, ako píše, v genetickom zakódovaní, ako dôsledok dedičného hriechu. Biologické vyčerpanie ľudí transformačným procesom, šokovou terapiou, ktorá útočila na biologické, viedlo u mnohých k zrúteniu sa ich psychiky a duchovných predpokladov. Transformácia sa nezačala ako obnova duchovného, ale iba ako zmena vlastníckych vzťahov. Niektorí vydržali, ale nezainteresovanosť, s akou sme boli odsúdení na transformáciu, a to iba vlastníckych vzťahov, a nie práva prirodzeného a pozitívneho, obnovy duchovného života, napovedá mnoho. A svetový krach, res-

pektíve krach americko-európskej civilizácie, ktorá zanedbala rozvoj kresťanskej kultúry, duchovnej dimenzie, len potvrdzuje fakt, že sa svet nedá usporiadať na obraz nadčloveka, ktorý nasleduje toho, kto má lásku ku zlu a ktorý je nezainteresovaný na tom nejakými hmatateľnými výhodami, ziskami. A toto môže byť duchom, ktorý sa skrýje za ideu postmateriálnej spoločnosti. Táto síce názvom akoby poukazovala na duchovno, čo môže na prvý pohľad imponovať, ale realitou bude nezainteresovanosť, láska k deviáciám. Láska k zlu vyššieho typu, ktorá je už „nadmateriálnym“...

Aj XXI. storočie kriesi spomienku na ľudí z minulosti, ktorí zlyhali v snahe klaňať sa Bohu v duchu a pravde. V našich dejinách takouto osobnosťou bol Wiching, vzdialený svätosti Metoda, a to práve tým, že obetoval dobovému časnému perspektívu večnosti a hlavne svätosti. Z jeho prostredia je známe tvrdenie, že ak veľmož pije z drevenej čaše, a nie zo sklenenej, deväť hriechov sa mu odpúšťa. To sa ľahko plnilo oproti kritériám svätého Metoda. A preto to znovuobjavovanie Wichinga v ktorýchsi novinách! Ba priam odporúčanie učiť si ho ako kladnú osobnosť Nitrianskeho biskupstva, je signálom zlej doby, takej doby, akú priniesol Wiching.

Ak sa jasne, artikulovane nevzoprú prirodzené svetské aj cirkevné autority tomuto trendu a budú hľadať pohodlie mlčania, dôjde ku koncu podobnému ako za Wichinga.

Koniec Veľkej Moravy bol totiž tiež aj epifániou diabla.

Uvedený autor Wolniewicz uvádza za začiatok tejto epifánii v XX. storočí deň napadnutia Srbska roku 1914, kedy sa začala prvá svetová vojna. Veľké zlyhanie v celom rade zlyhaní Habsburgovcov. Aj ten posledný, teraz blahoslavený, korunu blahoslavenstva získal až potom, čo sa vzdal tej cisárskej. A súčasný občiansky svet aj na Slovensku nevychováva „cisárov“ tohto sveta známym zákonom z Evanjelia, „dajte cisárovi čo je cisárovo a Bohu, čo je Božie“. Cisárovi predovšetkým nepatrí duševný svet ľudí, svedomie. Nezainteresovanosť ako finalita, to je civilizačná štruktúra, ktorá je určujúca, a nie kultúra a jej duch, ktorý by ju mohol kontrolovať v jeho aspiráciách horizontom dobra. Teda nie osobnosť, osoba, ale štruktúra vytvorená civilizáciou je prioritou. Nádej je v tom, že duša každého človeka túži po Bohu. Zjavenie Boha je určite nado všetko. Až jeho odmietnutie môže otvoriť človeka zlu bezinteresovosti. Ale človek potrebuje vidieť aj kladné vzory. Tie nebezpečne často zanikajú v strašnom mlčaní, ohýbaní slov pravdy až po jej znepoznanie.

Preto sv. Cyril a Metod, a nie Wiching!

STANISLAV HVOZDÍK

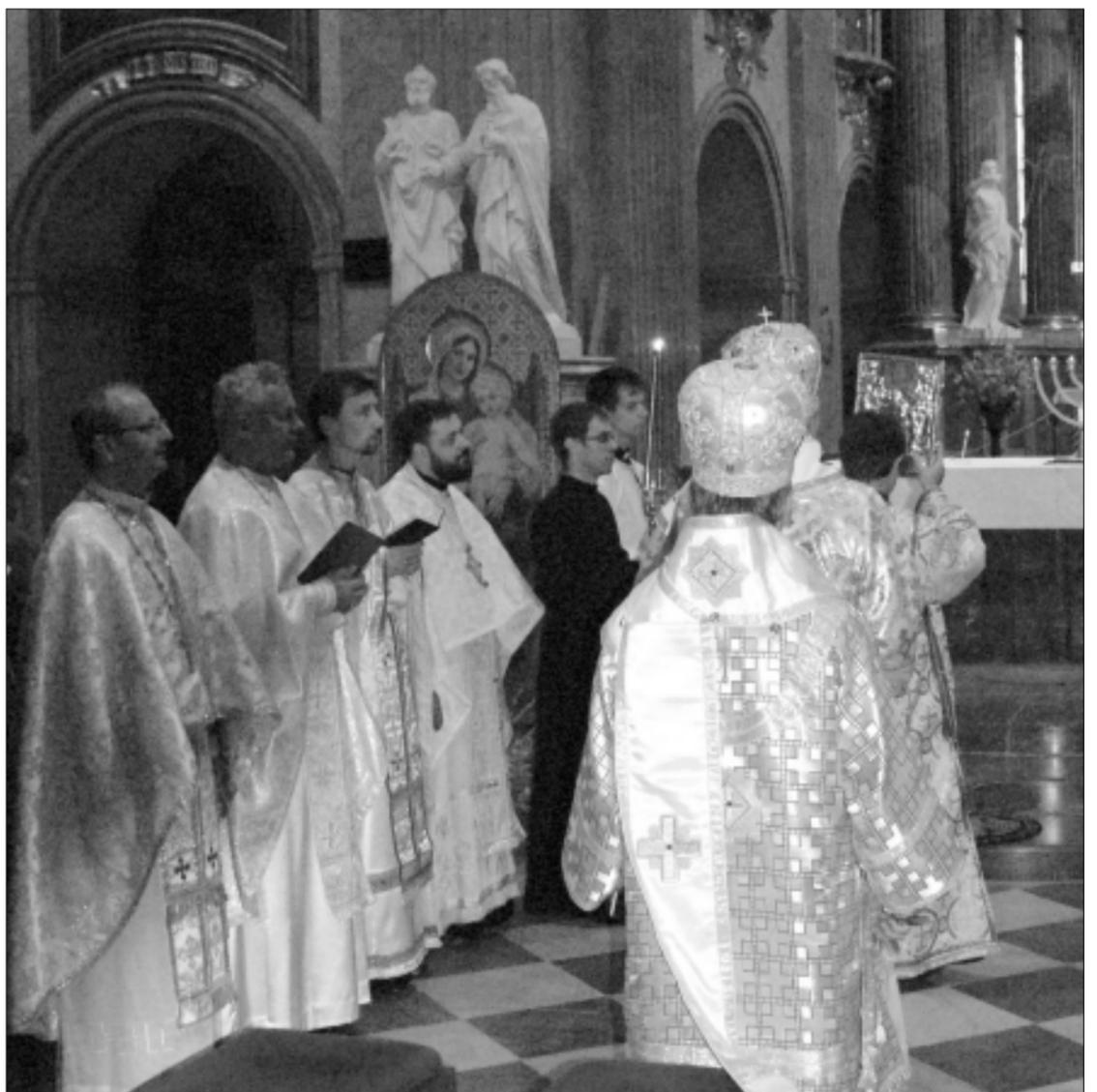
Púť gréckokatolíkov na Velehrad

Z iniciatívy Spolku sv. Cyrila a Metoda v Michalovciach sa 30. júla uskutočnila už tretia púť gréckokatolíkov zo Slovenska na moravský Velehrad. Spolok týmto nadviazal na tradíciu púti gréckokatolíkov na Velehrad, ktorá začala v roku 1946 pod vedením bl. prešovského eparchu Pavla P. Gojdiča. V rámci liturgickej spomienky na sv. sedmopočetníkov sa okolo dvesto veriacich zapojilo do oslavy našich vierozvestov a ich žiakov. Archijerejskú sv. liturgiu v cirkevno-slovanskom jazyku slávil vладыka Peter Rusnák, bratislavský eparcha spolu s vладыkom Milanom Chauturom, košickým eparchom, a ďalšími kňazmi. Velebné tóny liturgického spevu sa rozliehali do všetkých strán baziliky a pozvňasali srdcia prítomných k slávenému tajomstvu. V príležitostnej kázni vладыka Milan poukázal na skutočnosť, že čiastkový pohľad na misiu sv. bratov je skresľujúci. V súčasnosti sa hlásia k dielu Cyrila a Metoda politici, kultúrni činitelia, vedci, ale aj príslušníci kresťanských cirkví. No práve gréckokatolíci im majú byť vďační za vieru prežívanú v byzantsko-slovanskom obrade a zapojenie ich predkov do organizmu všeobecnej Kristovej cirkvi. „Napriek prenasle-

dovaniu tento model slovanskej cirkvi vydržal, lebo pravda sa nedá zničiť. Pravda sa dobíja silou pravdy samej...“ povedal vладыka Milan a vyzval prítomných k zachovávaniu princípov kresťanskej viery v dnešnom svete. Po sv. liturgii bola pôsobivá akadémia k sv. sedmopočetníkom v podaní miešaného 70-členného zboru a cyrilo-metodský moleben.

Mohutná velehradská Bazilika Panny Márie s aktuálne rekonštruovaným nádvorím je staroslávnym miestom cyrilo-metodského kultu. Ako miesto svojho posledného odpočinku si ju vybral aj nedávno zosnulý kardinál Tomáš Špidlík. Pútnici sa takto mohli zastaviť pri jeho sarkofágu a vzdať mu tichú spomienku v modlitbe. Osobnosť otca kardinála predstavil prof. Pavel Ambros a symboliku umeleckého sarkofágu detailne vysvetlila s. Lujza Karczubová z Centra Aletti v Olomouci. Na záver vyjadril poďakovanie vладыkom, zboru i pútnikom predseda spolku o. Michal Hospodár a predniesol báseň na počesť kardinála Špidlíka. Prežitý čas púte bol časom návratu k najčistejšiemu prameňu nášho života - k Bohu.

MICHAL HOSPODÁR

Snímky: Teodor Križka

Stredoveké univerzity, hlavne ich filozofické fakulty, vznikali nielen pre potrebu šírenia poznania, ale aj ako záchytné strediská netypicky zmysľajúcich učencov. Ich úlohou bolo dať priestor mysleniu, ktoré nebolo na tú dobu štandardné a zároveň využiť z netradičného niečo, čo by prospelo na rozvoj tradície. Transformácia na novoveké univerzity priniesla nový po-

pretože ani pohľad na obraz neznamená jeho pochopenie.

Handicapom humanitných vied je ich obtiažna kvantifikovateľnosť. Merajú sa výstupy, ich kvalita, ohlasy na ne a pod. Ako však odmeriame zážitok stretnutia s hodnotou? Formou dotazníkov alebo sociologickým výskumom? Na Slovensku máme veľa inštitúcií, ktoré sa venujú humanitným vedám, nejde len o uni-

Elity národa

hľad na pochopenie poznania a vzdelania. Poznanie sa stalo symbolom moci. Poznanie umožnilo konštruovať technické novinky, ktoré slúžili na ovládanie prírody, ale aj človeka. Poznanie sa stalo prestížou, stalo sa oným techné, nástrojom, technikou a technológiou. Význam techniky však tento výraz dostáva až v novovekom kontexte, pretože pôvodné techné bolo skôr umením tvoríť ako produkciou. Aj napriek tomuto posunu k technike predsa zostáva status filozofických fakúlt a humanitných vied špecifický, pretože práve humanitné vedy v 19. storočí odhaľovali hodnoty, ktoré boli centrálnymi pojmami spoločnosti, boli to ideály, ktoré určovali smer postupu dejín.

Pôsobiť na filozofickej fakulte, venovať sa humanitným vedám bolo otázkou prestíže, študovať filozofiu znamenalo venovať sa filozofii, filozofovať, vytvárať paradigmu, postuloval hypotézy, odhaľovať nové pohľady na človeka. Elitnosť tohto štúdia nespočívala v jeho lukrativnosti, byť filozofom a učencom neznamenalo byť bohatým, ale znamenalo to spoločenskú prestíž, pretože myslieť znamenalo stretať sa s múdrosťou. Stretnutie s múdrosťou nedávalo človeku dispozície spoločenského presadenia, ale skôr istú posvätnosť.

Moderné univerzity, ktoré dnes rovnako ako kedysi majú i svoje filozofické fakulty a pracoviská venujúce sa humanitným vedám však dostali iný charakter, ako bolo zvykom. Techné, ona schopnosť pôsobiť v priestore hmatateľného sveta, sa stala súčasťou filozofovania. Excelentnosť a špecifickosť týchto inštitúcií stratila svoj pôvodný zámer. Filozofovanie sa stalo dovzdávaním poznania, ako inštrumentu praktického narábania. Ako však hovorí M. Petříček, s filozofovaním je to ako s obrazom v galérii. Môžeme stáť pred obrazom stokrát a predsa nič nevidíme. Rovnako je to aj filozofiou. Môžeme stokrát počuť múdrosti filozofov a predsa nič nepočujeme. Cesta k filozofii nevedie cez naučené poznanie prijaté od svojho učiteľa, cesta k filozofii vedie cez vnútorný zážitok, cez vnútorné zachvenie sa pri stretnutí s hodnotou obsiahnutou v poznání, ktorá ale nie je inštrumentálnou hodnotou. Je to hodnota osebe. Hodnoty zostávajú, nemenia sa, ale ich prežívanie je stále nové. Úlohou filozofa nie je sprostredkovať poznanie dátumov a pojmov, ktorými sa dejiny nášho myslenia len tak hemžia. Úlohou filozofa je sprostredkovať onen vnútorný záchvev, ktorý vzniká pri stretnutí s hodnotou. Nejde teda o exkurziu k hodnotám, o ich ukazovanie či prezentovanie. Ide o fenomenológiu hodnoty. Je to získanie nového pohľadu na veci, ktoré sme doteraz vnímali ako všedné, každodenné. Ide o objavenie hodnôt, ktoré sú medzi nami neustále prítomné, ktoré sa však nedajú ukázať ako sa ukazujú obraz,

verzity. Tento fakt môžeme považovať za devízu pre budúcnosť, musíme ju vak správne zúročiť. Aktuálne prebiehajúca diskusia o statuse humanitných vied smeruje k záveru, že máme veľa študentov v týchto odboroch a je potrebné posilniť skôr technické vedy, o ktoré paradoxne nie je záujem. Kritika smerujúca k počtu k počtu absolventov humanitných vied je v tomto prípade opodstatnená.

Nachádzame sa v bludnom kruhu. Jedným z dôležitých faktorov posudzovania výkonov v oblasti humanitných vied je aj počet absolventov. Od neho do značnej miery závisí aj rozpočtové financovanie. Preto v záujme o vlastnú záchranu humanitné prijímajú nových a mnohých študentov, len aby mohli existovať a finančne si zabezpečiť aspoň minimum. Nehovoriac o podhodnotení ceny študenta humanitných vied oproti iným vedám. Tento rozbehnutý kolotoč sa snažia kompetentní zastaviť stanovením horných kvót pre počty študentov. Avšak hlas akreditačnej komisie je jasný. Jeden učiteľ môže školiť maximálne piatich bakalárov a troch magistrov. Jednoduchá matematika nás vedie k výsledku, koľko by malo byť študentov humanitných vied, pokiaľ by sme dodržali toto minimum. Ide o minimum pre zachovanie kvality. V tomto prípade naozaj menej znamená viac. Pri prekračovaní týchto počtov sa z humanitných vied stáva skutočne iba miesto odovzdávania informácií a diplomov. Pôvodný pátos z prítomnosti hodnôt, ktorým boli doslova presiaknuté chodby takýchto pracovísk je nahradený množstvom informácií, ľudí a organizačných pokynov. Absolvent humanitných vied má byť osobnosťou. Jeho osobnosť sa formuje práve stretnutím s hodnotou, ktoré mu sprostredkuje učiteľ, ak však má na neho čas. Iste je možno oponovať, že aj z množstva sa dá vybrať kvalita. Ale jej selekcia je náročná, a nakoniec aj tak drvivá skončí ako úspešní absolventi.

Je nepochybné, že humanitné vedy majú svoje miesto medzi vedami, ich úlohou je nielen zhromažďovať bohatstvo našej kultúry a chrániť ho, ale aj sprostredkovať zážitok z týchto hodnôt. Elita národa, ak si dovoľme takéto archaické označenie, samozrejme nevynímajúc iné vedy, nemôže byť masou. Ak sa humanitné vedy stávajú miestom masovej produkcie absolventov, ktorý odchádzajú bez toho, aby boli oslovení, aby prežili vnútorný záchvev s hodnotou, ak odchádzajú takí istí ako prišli, potom je to práca naozaj zbytočná. Pretože na uchovávanie dát dnes už bežne používame stroje, ktoré sú v tejto oblasti omnoho výkonnejšie. Nedokážu však sprostredkovať zážitok s hodnotou, to je vlastné iba človeku.

PETER KONDRLA

*Friedrich Romig:
Der Sinn der Geschichte
(Zmysel dejín).
Nakladateľstvo Regis,
Kiel 2011, 254 s.*

Moderná historiografia ovplyvnená historickým pozitivizmom sa už dávno prestala zaoberať otázkou zmyslu dejín. Úplne rezignovala na výklad dejín z hľadiska kresťanského svetonázoru - takí veľikáni dejín kresťanstva ako Ludwig Pasztor už za svojho plodného života v 19. storočí zažili ústrky a ponížovanie liberálneho okolia. Kniha popredného predstaviteľa konzervatizmu, Rakúšana Friedricha Romiga, „Der Sinn der Geschichte“, je veľkou výnimkou a obrovským prínosom v diskusii o zmysle ľudského jestvovania v 21. stor., jeho vzťahu k Bohu a náboženstvu, jeho minulosti a budúcnosti. Je definitívnym vytriezvením pre všetkých tých, ktorí v integračných procesoch EÚ a iných európskych nadnárodných štruktúrach ešte stále vidia prst Boží a neuvedomujú si, že Európa ešte nikdy v dejinách nebola tak vzdialená od Boha a jej kresťanských základov.

„Zijeme v židovskom storočí“ - autor na mnohých miestach cituje popredného mysliteľa, ruského emigranta Yuriho Slezkina. Podľa Slezkinovej - v odborných kruhoch všeobecne uznávanej tézy - sa Židia ako prví a jediní nositelia moderny cez svojho revolučného ducha dopracovali k nepopierateľnej prevahe vo všetkých sférach spoločenského a politického života a dokázali, počnúc osvietenstvom cez boľševickú revolúciu, presadiť a okolitému svetu navučiť program moderného liberalizmu. Globalizácia, európska integrácia, natoizácia, vytvorenie spoločného trhu - to sú všetko jednotlivé a do seba zapadajúce časti procesu „judaizácie“, „sionizácie“ a rozširovania izraelského vplyvu vo svete. (pozri s. 27) Červenou niťou knihy - antológie viacerých odborných článkov - je preto židovská otázka, vysvetľovanie dejinnej úlohy židovského národa a neustále aktuálnej sebadefinície tohto národa ako vládcu sveta (s. 67) Existuje však židovský národ? Paradoxne existenciu židovského národa, ba dokonca židovskej rasy popierajú niektorí poprední židovskí myslitelia (Shlomo Sand v knihe The Invention of the Jewish People, ktorá spôsobila veľký rozruch), podľa ktorých je výmyslom sionizmu. Tieto tvrdenia sú o to problematickejšie, že sa dotýkajú legitímácie samotného Izraelského štátu (s. 45-54).

Ostré zrkadlo nastavuje autor fungovaniu demokratického politického systému,

keď demokraciu vonkoncom nepovažuje za reálnu, pretože ľud ako taký ešte nikdy v dejinách nevládol (s. 113-123). Naopak, sme svedkami toho, že politika sa stále viac stáva umením lži, politická kariéra je mysliteľná len vtedy, ak politik bez škrupúl neustále klame, politické strany už dávno stratili odhodlanie vravieť ľuďom pravdu. Prenesené na rakúske pomery autor výstižne cituje Ústavu Rakúskej republiky, podľa ktorej „právo vychádza z vôle ľudu“, ako je to zakotvené v článku 1 Ústavnej listiny, čo nezodpovedá realite fungovania štátu. „Právo vychádza z Boha - ako tvrdí Cirkev - a kto si urobil z ľudu Boha, ten sa zahráva s diablom“ (s. 116). Demokracia svojim potieraním skutočnej ľudskej slobody, ktorá existuje len vo vzťahu k večnému a nemennému Božiemu

system demokracie je prestať klamať, v politických otázkach sa dožadovať pravdy a túto nechať pôsobiť, pretože „pravda oslobodzuje“ (pápež Benedikt XVI.).

Aký je vlastne zmysel boja proti terorizmu, vyhláseného vládou USA po útoku na dvojčičky 11.9.2001? Vojna proti (islámskemu) teroru je v skutočnosti a zároveň vojnou proti nepriateľom štátu Izrael, ako sa necháva počuť vplyvný americký neokonzervatívny intelektuál Michael Ledeen (s. 157). Cieľom tohto permanentného boja západu proti prevažne islámskym krajinám nie je nastolenie demokracie, ale destabilizácia režimov v Iráne, Iraku, Libanone, Líbii, Saudskej Arábii, tým že sa bude podporovať tzv. civilná spoločnosť, pozdvihne sa sebavedomie študentov, podporí sa emancipácia žien, živia sa

etnické konflikty, atď... (s.158). Boj proti terorizmu sa automaticky prenáša na celý svet, ako sa nechal počuť George Bush jr.: „Kto nie je proti teroristom,

ten je proti nám.“ (s. 159). Nenávisť islámskeho sveta voči západu nespočíva len v neokolonializme a imperialistických snahách o nadvládu, ale v jeho bezbožnosti, strate metafyzického princípu jestvovania, pričom by moslimom neprekážalo, že Európania a Američania vyznávajú im nepriateľské náboženstvo, ako ten fakt, že sú bez konkrétnej viery. Výčitka apostázy západných kultúr ako dôsledok ideológie osvietenstva pôsobiacej od francúzskej revolúcie sa ako červená niť tiahne celou knihou a zostáva v podobe varovného prstu pred neistou budúcnosťou. Autor - sám veriaci katolík - vidí jediné východisko v návrate Európanov ku kresťanstvu, ktoré zásadne formovalo ich kultúru, spôsob života a morálku. Práve strata morálky vyplývajúcej z Desatora sa tak devastujúco prejavuje na živote celej spoločnosti v podobe rozpadu rodín, potratov, straty zmyslu pre spoločné blaho, korupcie, rozklad národov masívnym prísťahovalectvom, atď... Pre islám, tak ako pre tradičné kresťanstvo neexistuje odluka cirkvi od štátu, štát je priamo podriadený náboženskému zákonu. Vojna proti terorizmu je teda podľa veriacich moslimov len perfídnym prekrytím skutočného boja proti islámskemu Božiemu štátu (s. 170).

Knihu uzatvárajú eseje venujúce sa zmyslu boľševickej revolúcie v Rusku, otázkam budúcnosti EÚ bez Boha, pôsobenia antikrista-diabla vo svete, a napokon eschatologickým otázkam o posledných dňoch, pričom úvahy sa zďaleka nečítajú ako teologické traktáty, ale sú svojou polemikou hlboko aktuálne a zrozumiteľné priemernému čitateľovi. Friedrich Romig pre slovenského čitateľa nepredstavuje úplne neznámy pojem; v slovenčine vyšla vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov v roku 2008 kniha Práva národa. Ostáva len dúfať, že sa podobne podarí preložiť a vydať aj druhé Romigovo dielo o zmysle dejín.

BEÁTA KATREBOVÁ-
BLEHOVÁ

Nad knihou Friedricha Romiga

zákonu, nosí v sebe črty totality a diktatúry. Demokracia sama o sebe nepozná hodnoty; Ján Pavol II. varoval pred „demokraciou bez hodnôt“, ktorá sa ľahko môže premeniť v nebezpečný totalitarizmus. Keďže vláda formou demokracie sa odvodzuje od pôsobenia politických strán, možno bez predsudkov hovoriť o partajníckom štáte, o štáte v zajatí jednotlivých politických strán, ktorých štruktúry a celkové fungovanie nie sú demokratické. Pokračujúca globalizácia, nekontrolovateľná, globálne podnikajúce podniky, mediálne kartely postupne premieňajú funkciu politických strán, ktoré neslúžia záujmom verejnosti, ale rôznym klientelám a záujmovým skupinám. Politika sa stáva bojiskom pre silné lobbyngové skupiny. Jedinú nádej ako zlepšiť v podstate nereformovateľný

Snímka: Katarína Džunková

Sedemdesiat rokov od vypuknutia nemecko-sovietskej vojny, ktorej sa zúčastnila aj slovenská armáda, žije už len pár mužov, ktorí patria k „nešťastným“ ročníkom 1919 - 1920 a vojnu zažili na vlastnej koži. Jedným z nich je aj Michal Mikláš, ktorý sa narodil v roku 1919. Je rodákom z obce Močenok (za socializmu premenovanej na Sládečkovce). Bol najstarším z piatich súrodencov; jeho otec pracoval ako kočiš na biskupskom majetku. Od mladosti sa musel starať o živobytie a tvrdo pracovať mimo domova; roky 1935 - 1940 prežil na robotách v Čechách. V roku 1940 narukoval do slovenskej armády. Po návrate z vojenskej služby sa zamestnal ako robotník v Nemocenskej poisťovni v Piešťanoch a odvtedy v tomto meste aj trvale žije. Svoju vojenskú službu si odkrútil ako príslušník ženijného vojska (v rokoch Slovenskej republiky premenované na pionierske vojsko). Hoci nikdy nebol v bojovej jednotke ani blízko frontovej línie, ale v zázemí, vojenskej služby v ZSSR si užil pomerne dosť. Na území ZSSR bol totiž nasadený od júla 1941 až do jesene 1943 ako príslušník Zaistovacej divízie. Do civilu sa dostal až na jar 1944. Teda okrem povinnej základnej vojenskej služby, ktorá trvala podľa zákona dva roky, nedobrovoľne „nadsluhoval“ ešte poldruha roka (a ďalší polrok ešte v československej armáde po skončení vojny). Z obsiahlejšieho rozhovoru, ktorý nám poskytol, vyberáme podstatné časti.

- Ja som narukoval 10. októbra 1940 do Nového Mesta. Normálne sa rukovalo hneď začiatkom októbra, vtedy to však bolo o pár dní posunutú, lebo bola rozháraná doba. Konali sme riadny výcvik, aj v zime. V marci 1941 bola povodeň na Záhorí - naša 1. rota bola 14. marca na oslavách v Bratislave a 2. rota bola pomáhať pri tej povodni. Potom nás potom odvelili do Martina chystať memorandové slávnosti. Hodne skôr pred júnom to teda bolo, chystali sme tam stanové mestečko, robili vodovody, záchody aj slavo-brány. A už vtedy sme videli, že Nemci pendľujú hore-dole, že teda nebude dobre, aj keď sa ešte nevedelo, že bude vojna, nehovorilo sa nič. Až tesne predtým - to sme stávali akurát amfiteáter - prišiel rozkaz nechať všetko tak, nedokončené a zobrali nás hore, kdesi k Čadci na

ostré streľby. Nad hlavami nám lietali granáty, mínomety pišťali - teda vedeli sme už, že je zle, že sa niečo chystá. Odtiaľ okamžite do kasární, zo skladov na autá pontóny nakladať, súpravy, a už to aj šikovať. To mohlo byť tak 2-3 dni pred vypuknutím. Na front sme ale išli až asi o desať dní potom. Prvá totiž išla ženijná rota z Michaloviec, tí boli najbližšie, až po nich my. My sme s nimi nemali spojenie. A tí chudáci na to prví aj doplatili - na Stryji sa im utopilo 15 vojakov. /Tragédia sa stala 20. októbra 1941 - M. L./ My sme vtedy boli ešte len pri hranici, ako je Zagorzc, tam niekde, možno pri Chyrowe. Mali sme aj záložníkov, tí išli ale potom domov, tak potom nás zlúčili s tými michalovskými. My sme tam boli z Nového

málne nás vlci ohrozovali. Tam sme mali aj prvého raneného - pri čistení zbrane si strelil do nohy. Či z nepozornosti alebo úmyselne - neviem. Potom Korosten, odtiaľ späť do Slavečna a potom do Mozýru. Tamajšie kasárne však boli mimo mesta - Kozinky to volali. To boli čiste len kasárne a taká dedina na okolo. Mozýr bol však už mesto. My sme nebývali vo vagónoch, väčšinou po školách alebo po rodinách. Z Mozýru sme išli do Slucka, tam sme robili nejaký most, a potom do Minska. V Minsku sme skladali baráky a bunkre na krajoch, rohoch tých barákov. Tam sme už s civilmi neboli ubytovaní. Do mesta sa ale mohlo chodiť.

- Civilné obyvateľstvo vás nevitlo?
- To bolo ešte tam, v bývalom

Zážitky slovenského vojaka zo ZSSR (1941 - 1943)

Martin Lacko sa rozpráva s pamätníkom Michalom Miklášom

Mesta dve roty ženijné a tretia železničná. Michalovskí boli ale ako samostatná rota. V tom Chyrowe došlo k reorganizácii. Z našej 1. a 2. roty časť potom dali do Rýchlej divízie a časť ostala u Zaistovacej, časť išla domov. Tak nás zlúčili s tými michalovskými. Naším veliteľom, 1. roty, bol dlho istý Ján Lihan, robil u železničného staviteľstva, potom aj Daniel Chladný-Hanoš. Veliteľom druhej roty bol Vojtech Švec z Piešťan. Tieto dve roty plus Železničná rota tvorili Pioniersky prápor. Ale potom neskôr nás zas premiešali. Tí železniční bývali ale vždy extra. Aj voľáky Prokeš tam bol, ten bol ale večne napitý. Ráno jak vstal - namiesto kávy si dal pálené a potom len sedel a vyspevoval si: „Cesnak, cibulka, čižma sa mi vyzula!“ A to furt dokola, celý deň, to bola jeho melódia. O nič sa nestaral. Najdlhšie bol ale ten Chladný - Hanoš, to bol dobrý veliteľ, spokojní sme s ním boli. Keď sme išli takto do roboty, on prvý, ľahký guľomet vzal na pleco, hliadku dopredu, ale ale žiaden ústup dozadu alebo schovávať sa! Mali sme u roty jedného lapaja - Mázik nejaký, Maďar, velice rád sa túlal po okolí a mal asi kontakty aj s partizánmi. Tak tento Hanoš ho pár razy napomenul, aj zavrel, tak on sa potom na ňom vyvršil, udal ho, keď sme prišli do civilu.

Naša prvá zastávka na území Poľska bol Zagorzc - potom Chyrow a Sambor, tu sme kofajnice robili, trať zužovali. Nám hovorili „pontónová rota“, lebo sme mali špeciálny výcvik na prácu s pontónmi, ale keď prišlo, robili sme aj železničné práce.

Potom sme išli do Slavečna, tam sme boli dlho, aj prvé vianoce sme tam slávil. To Slavečno bolo ale hrozne ďaleko od Žitomíru, hádam aj 300 km a medzitým neviem či jedna dedina bola. Úplne odrezané to bolo, keď sme držali stráž, nor-

Polsku - Chyrow, Dobromil a tam. V červenom boli vyobliekani, neviem prečo. A mali sme takého srandistu u roty - Clementis sa menoval, neviem, či nebol tomu Clementisovi voľačo, lebo tiež bol z Tisovca - tak ten vtedy hovoril jednému chlapovi: „Nu zdravstvuj tovarišič! Ja tiež komunista!“ A tamten mu hovoril: „To nemnožko - ja bolševik!“ To že je jakože viac! Komunista, to že je len taký odvar! Ale my sme zas nemali voľačo času na „vítanie“ s nimi, lebo sme furt mali plno roboty.

Tam v tom Dobromile, že bolo hodne mŕtvych pohádzaných po tých studniach, ja som to ale nevidel, nemal som záujem o to, iba mi to hovorili naši. Na Rusov sa to hovorilo, že to oni porobili.

Vo Lvove sme mali viac príležitostí na styk s civilmi, ale tam sme zas boli len veľmi krátko, asi týždeň. A vtedy - neviem aký sviatok to už bol - boli sme v tom Lvove a spievali sme Hej Slováci... A tí Poliaci sa dali do plaču... Lebo oni majú podobnú melódiu Ješte Polska nezgynula... Tak ich to dojalo, prekvapení boli veľmi. tam bola veľká opozícia Poliaci - Ukrajinci. V tom Poľsku bola nálada proti židom, ale tam ďalej sme sa s tým už nestretli, tam som už vôbec o židoch nepočul. Potom celú zimu 1941 sme boli v tom Slavečne, tam sme každý večer chodili zháňať zábavu. Ešte nás civilí aj sovietsku hymnu učili!

- Boli tam medzi našimi vojakmi aj nejakí sympatizanti komunizmu?

- Velice ojedinele... Velice ojedinele... Ale že by boli ondiali, vebili režim alebo čo, to nie... lebo každý videl, čo tam je... Pravda, my keď sme prešli tie dediny - veľmi ďaleko boli od seba, aj sto kilometrov - ale si nevedel, či sú to šopy alebo domy - okná hnojom zahádzané až do polovice, tak si nevedel, či je to maštal', či dom. To bola jako „teplná

izolácia“, aby im nefúkalo, tesnenie. Vošiel si do domu - napravo izba, naľavo maštal' a keď bola zima, teliatko z maštale dali do izby. Jako v Betleheme pri jasličkách, tak mi to pripadalo. U nich boli zvláštne zimy - vetry neboli. Mráz bol -40, aj -42 stupňov, že vzduch sa len tak trlbietal od iskričiek z toho vlhkého vzduchu, taká zmrznutá hmla, uši ti štípalo, ale vietor nebol, tak človek ten mráz až tak silno nepociťoval. Lebo keď je len -20, ale je vietor, je to horšie ako keď je -40 bez vetra. A raz, vracali sme sa domov, k tej chazajke, kde sme bývali, už večer bol a chudátka kravička vonku... Schúlená, zgrúlená, no zima bola veľká. Tak hovorím chazajke, prečo ju nezavrie, keď je vonku. „Dočka pošla hulat' a kogdá ona v desať časov

Do šiat som si dal kus, do vačku, do celty, do prádla... Smrdel som od toho síce jak bzdoch, ale mal som pokoj od blch aj od vši. Lebo keď si ich mal, bola s tým oštara. Dohola ostriať, naftou ostrieť, šaty spáliť, no neprijemné to bolo, keď ti ich našli. Lebo keď už raz vši sú, tak sú všade. A najviac na človeku sa zdržovali v prepotených šatách. No a keď spomínam tie vši... Jedenkrát sme došli do tej rodiny, čo sme u nich v Slavečne bývali. Ja a Gavel. Zaklopali sme na dvere a hovoria: „No ďalej, ďalej!“ Mamka takto sedela a dcéra kľučala vedľa nej, hlavou na kolenách - ona veľký nôž v hrsti, vlasy preklopené - mne to pripadalo, jako keď išiel Abrahám Izáka obetovať. A hovorím: „Što ty delaješ?“ „Vošky, vošky“ - že zabíjajú vošky. Reku takto? Že tak... Tak ona nôž v ruke a tak hľadala tie vši. A jak jednu našla, klepla ju hneď s tým nožom, ale s tou tupou hranou. (smiech) No ale oni to nebrali ako voľáku katastrofu. No čo - mám ich ja, máš ich ty, má ich aj ono, každý ich máme. Pre nich to bolo niečo úplne normálne, akože to sú tiež členovia domácnosti. A najväčšia sranda - mali svrčky! Chráň Pánboh im ublížiť! To keď začali vyhrávať večer - ktorý nad ktorého... A pravda, v tých špároch drevených dobre sa im ondilo, vyhrávalo. Kúrenie tam aké mali - naprostred izby mali dieru, odtiaľ visel taký mech, vápnom natretý z jednej aj druhej strany a naspodku štyri dróty a tam visela taká mriežocka. No a na tú mriežku sa kládli triesky z mäkkého dreva a tak bolo aj svetlo aj teplo. Aj v peci teda kúrili a tam aj varili, ale hrnce mali nie ako u nás, ale také ešte z doby kamennej. V tých miestach bolo dreva dosť, tak mali s čím kúriť.

- Z čoho tam tí ľudia vôbec žili?

- Len z kolchozu. To všetko len na kolchoze robilo. Dávky to ale neboli veľké, len toľko, čo z toho prežili. A inak okrem toho jedine kravy mali, prasce velice málo. Ani sliepku som tam nevidel. Ale kolchozná budova - to bolo všetko prázdne, čo nepobrali Rusi na úteku, to zobrali Nemci.

- Neboli prípady, že by naši vojaci tým civilom voľačo kradli?

- Nie, lebo sme neboli na to odkázaní a potom ani nebolo čo. Všet chudáci nič nemali, ani poriadne šaty, nieto ešte nejaké poklady.

- Neodvodňovali vám, prečo musíte byť v Rusku?

- To ešte keď sme mali ísť na front, v Kamenici nad Cirochou, tam sme mali také školenie asi 3-4 dni, tam nám vysvetľovali prečo k tomu došlo... Ale bralo sa to viac po tej politickej stránke - proste, že tento ruský ľud je utláčaný, že v nevedomosti držaný, podriadený, skrátka, že sa šliapa po jeho práva, že sa teda niet inej možnosti, ako ho oslobodiť, iba takto nasilu ten režim zvrhnúť. Ale tam na fronte už nič také nebolo, žiadne desaťminútovky politické, nič také. Ono to zvrhnutie režimu bolo pravda aktuálne, lebo tam sa sto kilometrov denne sprvu postupovalo - tanky, autá popri cestách, jedno vedľa druhého povyvaľované, takže tam to vyzeralo ozaj, že do roka bude po vojne. To sa už videlo, ako sa vtedy posúvalo Nemecko -

- Debatovali ste s nimi aj o politike, o Stalinovi? Oni nadržovali komunistom?

- Áno.. lebo oni to mali už tak priamo vsugerované - proste oni si to vysvetľovali tak, že u nás na Slovensku - a inde - ešte stoja drábi s korbáčmi v ruke, jako u nich za cára voľakedy. Že u nás taký režim vládne, to si mysleli. Proste nechceli veriť, že u nás je to inak, že je vôbec niečo iné možné.

- Nevysvetlili ste im to potom?

- Vysvetľovali... Ale neverili tomu... Neverili, že sa dá aj inak žiť. Tam keď mal voľáko čosi viac - tak už bol „buržuj“. „To buržuj“ - to bolo ich heslo... Tí starí ľudia tam brali viac ešte takú zodpovednosť - aj voči sebe, aj voči rodine, ale mladí boli k tomu viac ľahostajní.

A vši tam veru mali, aj nám sa z nich ušlo. Našťastie, keď sme boli ešte v Poľsku, ja som v jednom obchode videl naftalín vo výklade. To je ľahké, tak som to nosil so sebou, mal som toho taký poriadny sáčik.

najprv sme išli my, potom Poľsko, Balkán, Rusko... My sme boli vtedy presvedčení, že to Nemci vyhrajú. Lebo vravím - toľko techniky, áut, diel, lietadiel vedľa cesty - reku to nie je možné, aby to Rusi takto donekonečna držali. Ale správ sme tam moc nemali, ani rádio, dokonca ani poznámky sme si nemali robiť.

- Pred vojnou sa u nás nevedelo o Rusku, čo je tam za život?

- No písalo sa hodne - v Katolíckych novinách, ale aj v civilných. V 20. rokoch sa robilo to Interhelpo, no ale tí boli kdesi v Kazachstane, tam sa až naše jednotky nedostali. No ale predstaviť si ten život tam - to si nikto nevedel, aká je tam skutočnosť. Lebo taká bieda, taký život, to si ani predstaviť nemožno. U nás ktoviečo tiež nebolo - bieda, nezamestnanosť ale tak ďaleko, hovorím, to až nezašlo. Tam súkromnú zahrádku popri dome nebolo vidieť. A čo by on aj robil na záhumienke, keď dostal od kolchozu. Na svietenie do lampy - naftu, benzín - to pýtali väčšinou od nás. Do toho dali cukor, lebo potom sa to už tak neodparovalo. Celkom jednoduché to svietenie - taký okrúhly plech, do toho rúločka, do toho lebo knot lebo handričku ponorenú v benzíne tak svietili... A cigarety, cigarety - to čmúchali tak, jak keby mali banku. Ale kúpiť sa tam nedali, jedine od nás. Machorka tomu hovorili, to si šúľali do novín alebo bársjakého papiera, hlavná vec, že sa z huby kúrilo. No ale to som chcel ešte povedať - u nich bolo to zvláštne, oni za Stalina ani ten kolchoz nemohli opustiť, kedy chceli. Museli pýtať od predsedu povolenie, ten to musel ohlásiť bezpečnosti, že dotýčny ide tam lebo tam, tí mu museli dať potvrdenie a až potom mohol odísť. A potom na každom moste alebo väčšej križovatke mávali kontrolu. To nám oni sami hovorili, že pred vojnou to bolo tak. Vždy, keď si potre-

boval odísť čosi vybaviť, muselo to hlásiť. Nuž chudáci to boli - najšťastnejší ľudia na zemeguli, lebo hovorím, nemali možnosť presvedčiť sa o tom, ako sa žije inde... Tam neexistovalo ísť sa pozrieť za hranice, von. Tak človek nemohol inšie, len ich ľutovať... Nám hovorili Slováci, ale národnosti nejaké - to ich nezaujímalo. Kozák, Čechenec Ukrajinec - alebo kto - no Rus...

- Komu ste dávali za vinu, že ja tam taká bieda? Tomu komunizmu?

- Nuž to bolo samozrejme, že sme videli, že to všetko režim zaviniť. Lenže oni to vôbec nepociťovali tak. Oni to brali tak, že u nás sa máme ešte horšie. Že oni majú ešte „luxus“...

- Nebáli ste sa, keď ste tú biedu videli, že to pride aj k nám?

- No počítať sa počítalo, že čosi aj sem príde, ale nie až v takej miere. Počítalo sa s tým, že čosi sa zoštatni - banky, obchody, ale že to až do takej miery pôjde do osobného súkromia, slobody, to veru nikto nepočítal. Tí, čo videli na vlastné oči tú biedu v Rusku už nemali trend presadzovať komunistické myšlienky tu.

Ešte jednu príhodu spomeniem s Rusmi. Keď som v 1945 nastúpil tuto do Liečebného ústavu nemocenskej poisťovne verejných zamestnancov, prišli akurát Rusi, front. Tak z každého domu musel ísť jeden chlap na robotu. Tak sme nosili z takého skeletu tuto rozostavaného, vedľa nemocnice, tehly a tie sme museli hádzať do Váhu. V apríli to bolo, voda veľiká pravda, a z mosta sme tie tehly hádzali dolu. Každá skupina desiatich chlapov mala svojho veliteľa, starešinu. Tak ja tomu nášmu hovorím - nechcel som sa prezradiť, že viem po rusky, tak po slovensky mu hovorím, že teda je to zbytočná práca, lebo voda aj tak všetky tie

tehly zoberie, takže my jej nikdy toľko nenahromadíme, čoby sa dalo na nej niečo vystavať. A on mi hovorí: „Ty nemáš čo dúmať! Ty si dostal rozkaz, ty ho budeš plniť! A za teba dumajú druhí!“ To bola ich filozofia.. Teda - či je to dobré, či to není dobré, či to má svoj účel, či to nemá účel - teba do toho nič není! Ty si stroj, nariadený stroj, tak budeš robiť, čo ti ja rozkážem! Všetkým potom to aj tak dopadlo, celý ich sovietsky systém. No ale - je to na škodu... Koľko ľudí vyhnulo zbytočne počas neho... Kolektivizácia, hladomory - milióny ľudí...

- Nehovorilo sa, že čo by sa stalo, keby Hitler vyhral vojnu? Či by nezničil Slovensko alebo čo?

- Nuž, po tejto stránke nebolo vtedy na Slovensku zle. Lebo kruna mala pravdu, hodnotu, aj roboty bolo, zásobovanie tiež dosť dobré, takže ľudia sa fakticky nemali prečo na Nemcov sťažovať. Lebo ľudia sa obyčajne vtedy začnú sťažovať, keď im je zle. A pravda po tých skúsenostiach, čo mali s Čechmi, najmä po vojne, keď sa naše fabriky likvidovali a odvážali do Čiech a naši ľudia museli potom odchádzať do Ameriky, akže toto bolo všetko vítané. Takže ja som ani raz nepočul, že by naši vojaci vtedy nadávali, ani najmenej.

- Ako bolo postarané o slovenských vojakov?

- Výstroj na fronte sme mali velice dobrú, aj keď tú prvú zimu ešte nie. Druhú zimu sme vyfásovali kožušinový plášť, kuklu, filcové boty a na to ešte veľké kožené boty. Takže v strážni nemusel nikto zimu trpieť. Lebo my sme si sami stráži stavali, lebo sme boli samostatná železničná jednotka, málokedy sme boli s inými jednotkami spolu. Jedine v Ovrúči sme boli začas s pešíakmi, aj s Maďarmi, ale len krátko.

Aj techniku sme mali velice dobrú. Tie baranidlá, čo zatlkali piloty, boli parné. Neskôr nám dali Nemci aj hydraulické. Ale Rusi - čo som videl - všetko ručne robili, naťahovali sa jak otroci...

- S Nemcami ste mali aké skúsenosti? Nepodceňovali našich vojakov?

- My sme boli veľmi málo s Nemcami. Ale že by nás podceňovali alebo čo - s tým som sa nestretol... Ani sme sa nestretli, že by voľáke svinstvá porobili, ľudia vystrieľali alebo dediny popálili... To bolo za frontom, ďaleko, nemali príčiny. Ale raz, v Ovrúči to bolo, sme boli ubytovaní s Maďarmi. A tam som videl, ako oni trestali vojakov - vyvážovali. To bolo surové... Keď omdlel, obľali ho kýbľom vody a bolo... To sa u nás nerobilo... Maďari neboli ani moc dobre vybavení. A potom strašne ich prenasledovali partizáni. Nás chvalabohu nie, ani raz sme nemali prepád.

- K Rusom nedežertoval nikto?

- Jeden jediný prípad dezercie sme mali u roty, aj to bol Cigán, nejaký Bučko. Zdá sa mi, že z Dvľád odišiel. No ale zhodou okolností po vojne on sem raz prišiel do kúpeľov na liečenie a ja som sa s ním stretol. Tak mu hovorím: „Reku - Bučko - čo ťa to napadlo utiecť? Všetkým už sa hovorilo, že máme ísť domov - čo ťa to napadlo?“ A on hovorí: „Všetkým som tam bol už rok!“ No reku a my sme tam boli už dva roky! Čo ťa to napadlo, prosím ťa? No krútil sa, krútil a hovorí potom: „No - som si myslel, že reku sa skoréj dostanem domov!“ Že on neveril, že bude tak skoro koniec vojny, že počítal s tým, že sa to ešte povlečie. „Kde!!! Kde reku sa odtiaľ dostaneš skoréj domov!“ Aj som sa ho pýtal, ako bolo u Rusov. „No dali nás do lágru“, hovorí. „Málo jest - jedenkrát za deň - a povedali: Alebo budete tu a skapete, alebo pôjdete do tej Svobodovej armády! No čo som mal robiť?! Išiel som...“ A teda velice zlé skúsenosti že mal s výcvikom. „Nedali ma k útvaru u akého som bol predtým, pionieri - ale dali nás k parašutistom“. Rusi sa tam s nimi nebačili - žiaden výcvik podľa tvojho zamerania, špecializácie - tam je lietadlo a marš! Parašutistom musel byť, tak potom už oľutoval, ale bolo neskoro. A to bolo nie ako teraz, že sa najprv skáče z veže, na skúšku! Tu máš padák - pôjdeš na let a keď poletíš, za toto potiaheš! Takže išli prvý raz, skákali hneď, poodieraní boli - v zime to bolo - zmrazky po zemi, nohy povykľbované - nič! Znova! Hovorí mi: „Tot sme sa opreli o dvere, čo sme sa báli sadnúť na lavičky v lietadle!“ Ten padák že mal taký háčik, ten mu zakvačili nad hlavu na oceľové lanko - a teraz je-

den po druhom... Došiel ku dverám a než sa stihol vzoprieť, chytil a vystrelil ho von! Hovorí mi: „Mikláško, keď som padol na zem - plné galoty som mal!“ „Vidíš?! A bolo ti to treba!? Ešte ďakuj pánu Bohu, že si prežil!“

- Partizáni na vás nerobili prepady?

- Nie, to je zvláštne. Možno preto, že my sme stále boli kdesi bokom od hlavných ciest, trať. Mnoho kilometrov od najbližšej posádky. Nevie... Ale nikdy sme žiadnu nepríjemnosť s partizánmi nemali, za celý čas. Ani s civilmi. A to som bol v Rusku 26 mesiacov, celkovo na vojne štyri roky.

Keď potom prišlo v roku 1944 Povstanie, bol som už v civile. Ale ja som nemal záujem doň ísť, však som mal toho z Ruska za dva roky akurát dosť, nie ešte tu doma riskovať so zbraňou...

- Záver vojny a prechod frontu v apríli 1945?

- Od roku 1944 som býval v Piešťanoch, v budove Šumava, na rohu, oproti Kursalónu. Robil som tam domovníka. Vtedy tam boli z Bratislavy presťahovaní zamestnanci Nemocenskej poisťovne. Hlavná pošta mala vtedy dva vchody - jeden od parku a druhý z bočnej uličky. A pri tej bočnej uličke sme mali nastavené také bedne, že ak by sa tam voľáko vlámal, narobí hluk. Tú hlavnú bránu strážili. Naraz len ktosi búcha do tých dverí: „Otvorte, otvorte!“ „Prejdite vedľa!“ „Net, ja chaču sjudá!“ Boli to Rusi a bol s nimi jeden taký lapaj - mám dojem, že z vedľajšej budovy, z Mon Bijou - červenú pásku mal na ruke. Traja došli do tej budovy a tento domáci s nimi. Tak došli a dali sa do debaty. Naraz ten Rus hovorí: „Továrišč,koľko vremeni u tibjá!“ A on ochotný sa pozrel a ten Rus mu hneď hovorí: „Oj, krasivie časy, daváj, job tvoju mat!“ A už mu ich aj bral. A tomu druhému hovorí: „A u tibja tóže časy? Daváj, daváj!“ Tak štyroch obral o hodinky. Potom prišiel na mňa: „Továrišč, u tibjá net časy?“ „Net, ja rabočij!“ - hovorím. Z tej budovy bolo vidno do jedálne. Mali tam akurát hodne fliaš minerálky na stole. Tak tí Rusi to videli, preskočili a zatrepali na okno tej jedálne: „Vodku daváj!“ „U nas net vodka!“ Tak jeden nelenil, utekal k telefónu a volal na sekretariát strany. Skrátka ale - s týmito Rusmi bol jeden Piešťanec, čo kríval. Tak ale keď počuli, že už pre nich idú - tamho preč! Tak len tohto domáceho lapli. A to si predstavte - bol to pracovník strany! tak on ich tam naschvál doviedol! Povedal im, že oni sú buržuji, že pijú vodku a bola to pritom piešťanská minerálka! Ale s tým kradnutím hodínok to bolo bežné, niektorí tí Rusi mali plnú ruku tých hodínok.

Potom, po skončení vojny som ešte asi pol roka slúžil v posádke v Komárne. A tam sme videli, ako išli Rusi domov - na lodiach naložené šporáky „Herkulesy“, staré, čo pomaly u nás nikto nechcel, to mali ponakladané na lodiach pomaly po vrch. Z Nemecka to terigali do Rakúska... Ako keby voľáky poklad viezli...

Prezident Tiso medzi slovenskými vojakmi na východnom fronte

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Vznik inkvizície

Len čo sa stredoveká Christianitas začala upevňovať, objavili sa herézy v pomerne veľkom rozsahu. Ak sa do 10. storočia objavovali heretici iba sporadicky v podobe jednotlivcov alebo malých skupín, v 11. storočí sa už množia správy o organizovaných kacírskych hnutiach, nazývaných „manichejské“. Boli to pravdepodobne vyznávači sekty „bogomilov“ z Balkánu, ktorí po vypudení z Byzancie nachádzali útočisko v Taliansku, Francúzsku a Nemecku. Hlásali tam svoje náuky a získavali prívržencov. Cirkev v tej dobe stále odmietala trest smrti pre kacírov a jej stanovisko malo vplyv aj na rozhodnutia svetských vládcov. Nepoddajní kacíri sú trestaní väčšinou uväznením v kláštore, iba ojedinále sa stretávame s trestom smrti. Bol udelený iba v prípade, ak sa kacírstvo spájalo s deliktami kriminálnej povahy, napríklad s vraždením, znásilňovaním, či plienením kostolov a kláštorov...

Takto bol v roku 1155 obesený revolucionár Arnold z Brescie, bludár popierajúci hierarchickú autoritu a vydávajúci sa za Božieho proroka, ktorý vyhlásil tzv. Rímsku republiku a rozpútal krvavý teror. Pápež Eugen III. musel ujsť do exilu. V Bretónsku v tej dobe pôsobil istý Eudo de Stella. Ryé popisuje jeho činnosť takto: „Tri roky napádal so svojimi priateľmi kláštory a kostoly a dopúšťal sa v nich svätokrádežných činov. Chytili ho a predviedli pred synodu v Remsi, ktorej predsedal pápež Eugen III. Odsúdili ho na doživotný pobyt v kláštore, niektorí z jeho druhov boli upálení na hranici.“²³ Podľa tejto informácie sa zdá, že Stella mal šťastie, keď sa dostal na cirkevnú synodu. Ako vyplýva z Ryéhoho svedectva, jeho druhovia pred týmto súdom neboli - padli pravdepodobne do zajatia svetskej moci, ktorá ich vydala plameňom. Miernejší postup cirkevných orgánov než svetských, je zrejmy aj z iných správ. Vo francúzskom meste Soissons v roku 1111 vtrhol ľud do zlára, kde boli uväznení heretici, vyvliekol ich za mesto a upálil na hranici, pretože sa „obával miernosti kňazov“, ktorí ich mali súdiť.²⁴ Keď cisár Henrich III. obesil v nemeckom meste Goslar niekoľkých kacírov, s jeho činom hlboko nesúhlasili cirkevní hodnostári Waso, biskup z Lutychu a kanonik jeho katedrály Anzel, biskup z Chalonsu Roger a iní. Biskup Waso napísal: „Nasledujúc nášho Spasiteľa, ktorý ako mierny a pokorný srdcom neprišiel zvyšovať hlas a ani bojovať, ale trpieť násilie, posmech, mučenie až po smrť na kríži, sme povinní takých ľudí tolerovať.“²⁵

Veľkým bojovníkom proti herézam svojej doby bol cirkevný učiteľ svätý Bernard z Clairvaux, ktorý obchádzal kraje zamorené henricianizmom²⁶ a rázne kázal proti jeho vyznávačom. Odmietať však akokoľvek použitie násilia a trest smrti.²⁷ Takisto činil aj zakladateľ rehoľného rádu premonštrátov svätý Norbert zo Xantenu. Veľké pobúrenie spôsobil kacír Peter z Bruis. Benediktínsky opát z Cluny, Peter Ctihodný, popisuje, ako jeho bandy tiahli krajom, plienili a vraždili. Keď chcel na Veľký piatok roku 1132 v meste St. Giles pohádzať všetky kríže do ohňa, rozhorčený ľud sa na neho a na jeho druhov vrhol a namiesto krížov upálil ich.²⁸ Sekta petrobuziánov systematicky ničila všetky cirkevné svätyne, obrazy a sochy ako „dielo Antikristovo“.

Najvýznamnejším kacírom 12. storočia bol bezpochyby Peter Abé-

lard. Jeho filozofia a teológia boli poznamenané skepticizmom, spochybením Najsvätejšej Trojice a dokonca aj osobného Boha, ktorého vnímal skôr ako neidentifikovateľné panteistické božstvo. Abélardovým veľkým odporcom bol svätý Bernard. Na jeho popud bol tento učenec najprv uväznený v kláštore, potom bol internovaný v rodnom meste. Zásluhou svätého Bernarda sa napokon kajúcne zmieril s Cirkvou.²⁹ Najmasovejšími kacírskymi hnutiami 12. a 13. storočia sa stali valdenci a katar. Valdenci, nazývaní podľa svojho zakladateľa Petra Valdensa, kupca z Lyonu, hlásali po-

k prísaha, veď práve na nej bol založený celý poriadok Christianitas.

Omnoho horší bol však teror, ktorého sa albigenci dopúšťali voči katolíkom. III. Lateránsky koncil v roku 1179 o nich píše: „Neušetria ani kostoly, ani kláštory, neomilostia ani vdovy, ani siroty, starcov a ani mladých ľudí... Neberú ohľad na žiadny vek či pohlavie, ale všetko ničia a pustošia ako pohania.“³² Albigenci považovali vraždu katolíckeho kňaza alebo mnicha za „bohumilý“ čin. V Toulouse, v meste zamorenom týmito bludármi, sa duchovný nemohol objaviť na ulici v klerike, ani čo by pri tom

RADOMÍR MALÝ

Je dovolené brániť inkvizíciu?

vinnosť absolútnej chudoby, odsudzovali všetky cirkevné inštitúcie, úctu k obrazom a sochám a náuku o očistci. Svojím odmietaním štátneho násilia, prisahy a vojenskej služby veľmi pripomínali neskoršiu Jednotu českých bratov. Valdenci neboli teroristi, ale skôr poblúznení. Preto ani spočiatku nezakúsili žiadne zvláštne prenasledovanie. Ich zakladateľ Valdens bol iba uvrhnutý do kliatby arcibiskupom z Lyonu a donútený vystáť sa z mesta na vidiek, kde sa dožil vysokého veku a kde v pokoji a v kruhu svojej komunity zomrel.³⁰ To je dôkaz, že Cirkev a štát vedeli byť aj v tomto období tolerantní voči heretikom, ak sa nedopúšťali žiadnych kriminálnych deliktov a ak žili izolovaní od ostatnej spoločnosti.

Albigénski katarí však predstavovali závažnejší problém. Táto sekta gnosticko-manichejskej orientácie³¹ hlásala striktný dualizmus Boha a diabla, ktorí sú vraj rovnocennými bytosťami. Ich názov pochádza z gréckeho slova „katharos“, čo znamená „čistý“, ako sami seba označovali. Ich druhé pomenovanie pochádza z názvu mesta Albi. Albigenci popierali nielen všetku cirkevnú autoritu, ale tiež božstvo, i človečenstvo Kristovo (je vraj akousi čistou duchovnou bytosťou hneď po Bohu), i všetky sviatosti okrem krstu. Ten však vykonávali z vulgarizovaným a otrasným spôsobom. Udeľovali ho na smrteľnom lôžku ako tzv. „consolamentum“ (útecha) a aby „náhodou“ dotýčný opäť neupadol do hriechu, vykonali na ňom tzv. „enduru“ - t. j. zabili ho. Delili sa na tzv. „dokonalých“ a „veriacich“. „Dokonalí“ nesmeli nosiť zbraň, jesť mäso, museli viesť asketický život v celibáte a skrývať sa pred verejnosťou. Z ich radov sa vyberalo albigénske duchovenstvo. „Veriaci“ však mali naproti tomu žiť vo svete, mohli bojovať, zabíjať, pracovať, obchodovať. Albigenci pohrdali manželstvom ako „diabolskou inštitúciou“ a tolerovali sexuálnu promiskuitu. Správali sa asociálne a anarchisticke. Vtedajšia Christianitas nemohla znášať ich odmietanie manželstva a záväzok istého druhu samovraždy. To by ani dnes netoleroval žiadny civilizovaný štát. A tak ani vtedajšia spoločnosť nemohla akceptovať albigénsky odpor

riskoval svoj život. Biskup mohol vychádzať len v sprievode stráže. Podobne tomu bolo aj v druhej albigénskej bašte, v meste Béziers, kde dochádzalo k častým fyzickým útokom na katolíkov a ešte v mnohých ďalších mestách.³³ Albigénski kazatelia vyzývali na vytvorenie ozbrojených band, tzv. „routiers“, ktoré plienili kostoly, vyhadzovali zo svätostánkov Telo Pána, šliapali po ňom a vraždili duchovenstvo. Francúzsky kráľ Filip II. August bojoval v roku 1177 s katarskou armádou v počte sedemtisíc mužov, biskup v Limogés musel brániť svoje mesto pred útokom ich dvojtisícového vojska.³⁴ Albigénske herézy boli poprvýkrát odsúdené na synode v Toulouse v roku 1119. Pápeži zásadne odmietať vojenský zásah a posielali k heretikom kazateľov, medzi inými aj svätého Bernarda. Misie však neprišli žiadny účinok - skôr naopak, albigenci sa správali čoraz agresívnejšie a počet obetí z radov duchovných i laikov, narastal. Preto sa v roku 1179 III. Lateránsky koncil obrátil na svetských vládcov so žiadosťou o pomoc. Pápež Inocent III., jeden z najväčších pápežov stredoveku, sa ešte raz pokúsil o mierumilovné riešenie a v roku 1208 vyslal svojho legáta, bl. Petra z Castelnovy, aby s heretikmi diskutoval. Albigenci však k žiadnemu dialógu nepristúpili a legáta zavraždili. Až tu teda došlo ku konečnému zlomu v postoji vedenia Katolíckej cirkvi, ktorá doteraz odmietať trest smrti pre heretikov. Tak vražda pápežského legáta Petra donútila pápeža Inocenta III. vyhlásiť voči albigencom krížiacu výpravu, ktorá skončila ich porážkou.

Je závažné, ako publikácie nekatolíckych historikov celkom ignorujú albigénsky terorizmus a snažia sa ich prezentovať ako mierumilovných, i keď trochu excentrických sektárov, ktorí nechceli nič iné, len žiť v pokoji podľa svojho presvedčenia. Takýto obraz katarov ponúka aj obsiahla Le Goffova „Veľká encyklopédia stredoveku“. Pýtam sa, prečo je vyššie uvedený dokument III. Lateránskeho koncilu, ktorý podáva jasný dôkaz o zločinoch albigencov, celkom ignorovaný? Biskupi by si čosi také mohli vymyslieť len ťažko, lebo akúkoľvek lož by vyvrátilo obyvateľstvo príslušných krajov; nehľadiac na miestnych

kronikárov podávajúcich informácie o katarskom terore.³⁵ Zamlčovanie týchto skutočností znamená predkladať poloprávdu, a nie pravdu celú... Účel takejto selekcie je jasný: prezentovať Katolícku cirkev ako hlavného vinníka, ktorá sa nezdráha zaplaviť celé kraje krvi preliatím len preto, aby si udržala moc nad dušami kráľov, šľachty, mešťanov i prostého ľudu. Cirkev musí vyjsť z tejto kauzy ako zločinný agresor. Ako ten, kto sa dopustil brutálnych vražd na nevinných katarských sektároch, ktorí nikomu neublížovali a žiadali iba slobodu žiť podľa svojho náboženstva.

Lenže už albigénska náuka samotná je v úplnom protiklade s požiadavkou „ži a nechaj žiť“. Pápež je podľa nich „hlavný Antikrist“, biskupi, kňazi a kráľi sú jeho aktívni pomocníci a preto treba neustále bojovať - vždy, všade a za všetkých okolností, ako to pred inkvizíciou súdom hrdo vyhlásil kacír Béliaste, z radov tzv. „dokonalých“.³⁶ Podobných svedectiev o albigénskej náuke je mnoho.³⁷ Už vo fanatickej nenávisti k viditeľnej hierarchii a inštitucionálnej cirkvi tkvie zárodok terorizmu, albigénski sa de facto netajili úmyslom použiť proti nenávidenej „babylonskej neviestke“ (ako s obľubou Katolícku cirkev nazývali), aj násilie. Vtedajšia Christianitas preto nerobila nič iné ako súčasne demokratické štáty, ktoré chránia svoje zriadenie a obyvateľstvo pred extrémistickými myšlienkovými prúdmi, ktoré ústia alebo môžu ústiť do terorizmu. Povedať, že na to Cirkev nemala právo, je to isté, ako uprieť túto povinnosť niektorej zo súčasných demokratických krajín, ktorá zakročila proti skinheadským útokom voči národnostným menšinám alebo ľavičiarско-anarchistickým agresiam voči štátnym inštitúciám (ako napríklad pri študentských nepokojoch v roku 1968). Ani dnes by žiadny civilizovaný štát netoleroval masovo praktikovanú samovraždu - ak teda nechce nasledovať príklad Holandska a Európskej únie, ktorá vyvíja nátlak na legalizáciu eutanázie vo všetkých krajinách tohto superštátu. Albigénski kacíri so svojou endurou boli prvými vykonávateľmi eutanázie v dejinách. A proti tomu sa musela Christianitas brániť, ako sa dnes v Európe a vo svete bránia všetci slušní ľudia. A nielen katolíci.

To isté platí aj o manželstve a monogamnej rodine. Albigenci touto hodnotou pohrdali. Prehlasovali ju za „dielo satanovo“, a preto holdovali sexuálnej promiskuite. Aj to sa zhoduje so súčasným volaním liberálov a socialistov po uznaní „alternatívnych foriem rodiny“, čo je predmetom oprávneného odporu všetkých, ktorí v súlade s ľudskou prirodzenosťou a Božími prikázaniami vidia v heterosexuálnom manželstve a monogamnej rodine záruku zdravého rozvoja spoločnosti. Navyše albigenci, hoci navonok hlásali asketický život, pochádzali väčšinou z bohatých mešťanovských vrstiev a okrem iného sa zaoberali poskytovaním pôžičiek. Nerešpektovali zákaz úžerníctva, vyslovený v roku 1139 na II. Lateránskom koncile.³⁸ To vyvolalo odpor, až nenávisť prostého obyvateľstva. Ryé sa v zmienenej publikácii pozastavuje nad vlnou „neznášanlivosti, na ktorú albigenci hneď narazili - a to ešte omnoho skôr, než sa objavili prví inkvizítori.“³⁹ Niet sa čomu čudovať, ak si dáme do súvislosti všetky fakty o ich náuke a skutkoch... Hnev davu si nevyberá. A je jasné, že pri ňom prichádzajú o život aj nevinní - a inak tomu nebolo ani v tomto prípade. Vyššie uvedené popravky kacírov sa konali zväčša na ná-

tlak obyvateľstva a neboli zámerom vládcov - o čo menej teda zámerom Cirkvi, ktorá nepretržite až do dvadsiatych rokov 13. storočia odmietať trest smrti. To priznáva sám Ryé, keď píše: „Boli vyhánaní, často zomierali na hranici. Nie však z vôle cirkevných autorít, ale vládcov, krížiakov alebo davu.“⁴⁰

Historici, ktorí tvrdia, že trest smrti pre heretikov stanovila v 13. storočí „imperiálna“ cirkev, aby bránila svoju obrovskú moc; sú teda na totálnom omyle. Seriózne výskumy, naopak, ukazujú, že trest smrti pre heretikov a súhlas Cirkvi s ním, bol vynútený zdola, z ľudu. A nie od pápežov či prelátov. Bol to prostý ľud, kto sa dožadoval tvrdých opatrení a kto chcel voči heretikom uplatniť trest smrti. Cirkevná autorita sa tomu bránila, kde len mohla a snažila sa tento nátlak zmierniť, ako sa len dalo. Vynikajúco to vo svojej knihe analyzuje V. Messori.⁴¹ A nebolo to len v prípade albigénskeho herézy. Nemecký cirkevný historik Carl Buehlmeyer vo svojom prehľade heretických siekt 11. - 13. storočia⁴² oboznamuje čitateľov s ich náukami. Až na valdencov by ani jedna z nich neobstála v žiadnom štáte so slušným zákonodarstvom. Často sa u nich objavuje pohŕdanie manželstvom a hlásanie voľnej lásky (amalrikiáni, ortliebovci), sekta tzv. luciferiánov uctievala satana a rozširovala medzi ľuďmi čiernu mágiu a okultné praktiky. Všetky tieto heretické skupiny zúrivo nenávideli Katolícku cirkev, ktorú nazývali svorne „babylonskou neviestkou“ a pápeža „Antikristom“. Otvorene vyzývali na jej likvidáciu, plienenia a pustošenia chrámov boli jedným z hlavných bodov ich programu.

Položme si teda celkom nezaujato otázku, či vtedajšia katolícka spoločnosť mala právo sa proti tomu brániť alebo sa radšej mala nechať týmito prúdmi zahubiť. A keďže kráľi, pápeži a ľud nechceli byť samovrahmi, nezostávalo im nič iné, iba podniknúť patričné kroky proti týmto narušiteľom verejného blaha a zároveň - čo je ešte závažnejšie - proti týmto ohrozovateľom večnej spásy druhých. To uzná a pochopí každý rozumný a nezaujateľ človek, pokiaľ nemá nasadené ideologické okuliare komunistického, socialistického, liberálneho či iného mámenia. Samozrejme, inou otázkou však je, či boli obranné prostriedky, ktoré vtedajší štát a Cirkev použili, nutné a či boli z hľadiska kresťanskej morálky obhájateľné.

POZNÁMKY:

- 23/ Ryé... str. 80
- 24/ Kubeš... Apol... heslo „Inkvizície“
- 25/ Ryé... str. 49
- 26/ Henricianizmus nesie názov podľa Henricha z Lausanne. Jeho stúpenci holdovali sexuálnej promiskuite a dopúšťali sa agresívnych útokov voči katolíkom.
- 27/ Ako poznámka č. 22, ďalej Kubeš... Apol... „Inkvizície“
- 28/ Buehlmeyer II... str. 212
- 29/ Kubeš... Apol... heslo Abélard, Buehlmeyer str. 180
- 30/ Buehlmeyer III... str. 223
- 31/ Kubeš... Apol... heslo „Albigenští“, Buehlmeyer... str. 326
- 32/ Ryé... str. 53
- 33/ Jean Claude Dupuis: *W obronie czystości wiary, Zawsze Wierni 4/2000, str. 28*
- 34/ Dupuis...
- 35/ Kubeš... Apol... heslo „Albigenští“
- 36/ Ryé... str. 47
- 37/ Porovnaj s poznámkou č. 35
- 38/ Buehlmeyer II... str. 158
- 39/ Ryé... str. 46
- 40/ Tamtiež
- 41/ Messori Vittorio: *Czarne karty Kościola, Katowice 1998, str. 53*
- 42/ Buehlmeyer II... str. 320

(Pokračovanie v budúcom čísle)